NOKIAN KAUPUNKI

Rakennusinventointi ja kulttuuriympäristöselvitys:

Nokian säästökeskus Oy, Kiinteistö Oy Poutunkulma ja Nokian Vuokrakodit Oy

2012

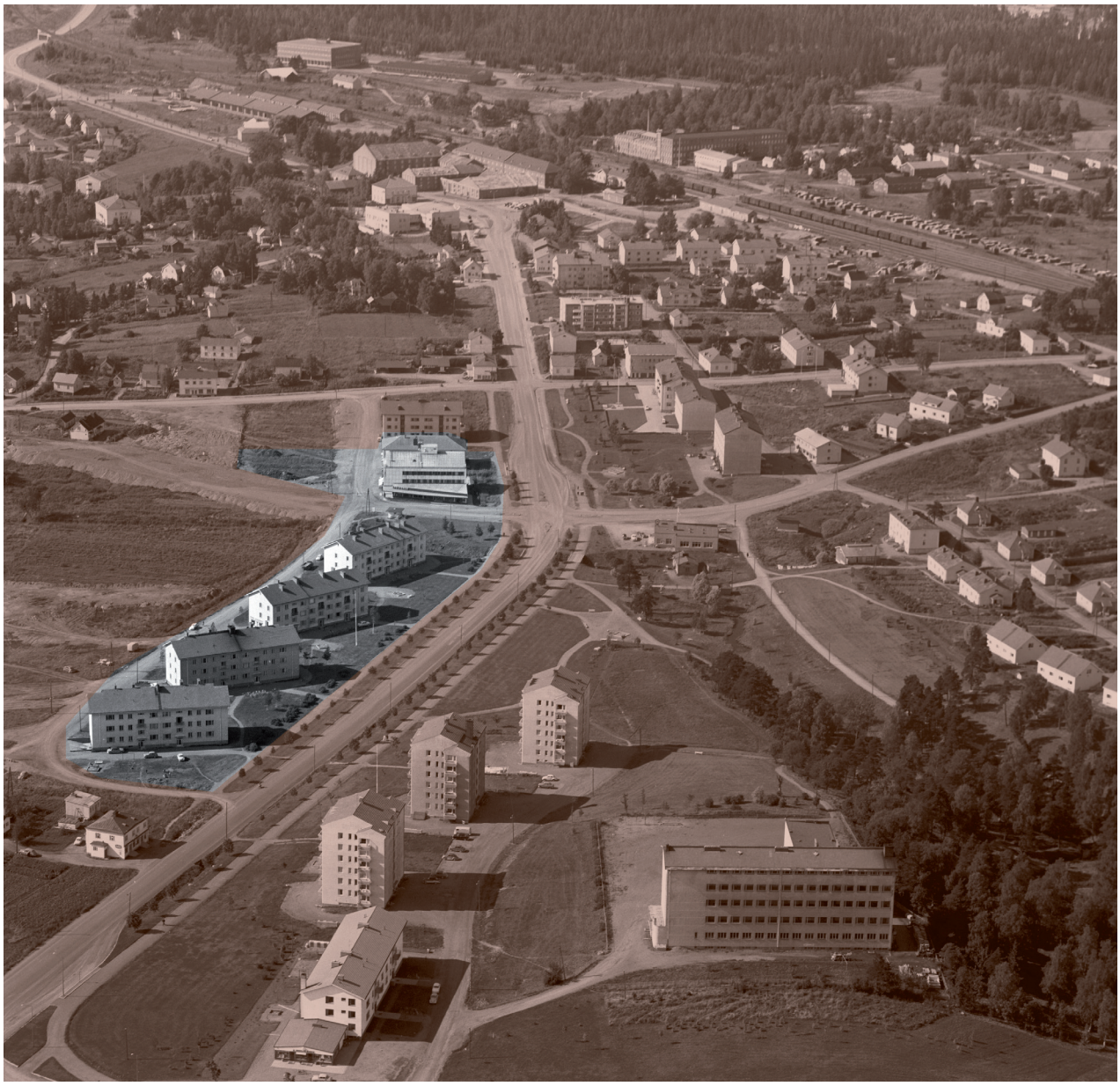

AIRIX Ympäristö
FMC GROUP

Sisällysluettelo.

Johdanto 1

Työn taustaa 3
Inventoitava alue ja rakennukset 4
Työmenetelmät ja lähtötiedot sekä -aineistot 4
Rakennemuutos, lähiöt ja arkkitehtuurin kehitys 1900-luvulla 6
Nokian liikkeenharjoittamisen ja asutuksen historiaa 8
Kaavoitus 9

Aluekokonaisuudet 2

Poutuntie 2-8 osana Nokian valtatien kerrostalojen kokonaisuutta 14
Härkitien liiketalot 16
Suunnittelijat 18

Kohdekortit 3

Nokian Säästökeskus Oy (Kauppakatu 5) 19
Kiinteistö Oy Poutunkulma (Kauppakatu 8) 24

Poutuntie 2-8 29

Yhteenveto 4

Johtopäätökset 41

Kannen kuva: Suomen Ilmakuva Oy

1. Johdanto

Työn taustaa

Tämän kohdeinventointi- ja kulttuuriympäristöselvityksen kohteena ovat olleet Nokian Säästökeskus Oy (Kauppakatu 5), Kiinteistö Oy Poutunkulma (Kauppakatu 6-8) sekä neljä erillistä kerrostaloa käsittävä Nokian vuokrakodit Oy:n kokonaisuus. Selvitys tehdään asemakaavan muutosta varten, jolloin myös rakennusten säilyttämistä ja tonttien käyttöä tarkastellaan uudestaan.

Työssä tavoitteena on paitsi selvittää rakennusten historiaa, ominaispiirteitä, arkkitehtuuria ja arvoja, myös tarkastella rakennetun ympäristön erityispiirteitä sekä kaupunkikuvaa kortteleissa.

Rakennusinventoinnin tilaajana on ollut Nokian kaupunki, jota edustaa kaavoitusarkkitehti Jorma Hakola. Selvityksen laatijana on toiminut Airix Ympäristö Oy:stä arkkitehti Marjut Lund-Rahkola. Selvitykseen liitetty kuvamateriaali on raportin laatijan omaa, jollei toisin mainita.

Inventoitava alue ja rakennusten sijainti

Inventoitava alue ja rakennukset sijoittuvat Nokian kaupungin keskustaan Nokianvaltatien ja Härkitien risteysalueen tuntumaan sekä siitä itään Poutuntien varteen. Tutkitut rakennukset on rakennettu kolmena eri vuosikymmenenä: Poutuntien vuokrakerrostalot vuosina 1950-51, ns. Pelkosen liikekiinteistö (nykyinen varsin voimakkaasti alkuperäisestä muutettu Kiinteistö Oy Poutunkulman pankkirakennus Kauppakatu 8: ssa) vuonna 1958-1959, Poutunkulman laajennusosa vuonna 1980 sekä Säästökeskuksen rakennus vuonna 1964.

Työmenetelmät ja lähtotiedot sekä -aineistot

Inventointi on suoritettu touko-kesäkuussa 2012. Työ aloitettiin järjestämällä aloitusneuvottelu Nokian kaupungilla kaavoitusarkkitehti Jorma Hakolan kanssa, jolloin mm. tarkistettiin työohjelma, sovittiin aikataulusta ja vastaanotettiin työn tausta-aineisto. Samassa yhteydessä tutustuttiin rakennusvalvonnan tallentamiin rakennuslupakuviin sekä käytiin maastossa tutustumassa rakennuksiin ja valokuvaamassa ne. Lisäksi aineistoa on kerätty Nokian Vuokrakodeilta liittyen Poutunkatu 2-8:n kuntotutkimuksiin. Ohjausta työhön on saatu Hannele Kuituselta Pirkanmaan Maakuntamuseolta. Työn tuloksena on syntynyt tämä raportti.

Työn historia- ja pohjatiedot perustuvat seuraaviin aineistoihin:

- Teivas, Eija, Tulonen, Annu, Nokian kulttuuriympäristöohjelma, Pirkanmaan ympäristökeskus, Tampere 2001.
- Keskustan osayleiskaavaluonnos 2030-materiaali, Nokian kaupunki 2012.
- Luoto, Kirsi, Jussila, Timo, Nokia. Keskustan yleiskaavan muutosalueen muinaisjäännösinventointi 2010, Mikroliitti Oy, Nokian kaupunki 2010.
- Luoto, Kirsi, Jussila, Timo, Nokia. Keskustan osayleiskaava-alueen teollisuusarkeologinen muinaisjäännösinventointi 2012, Mikroliitti Oy, Nokian kaupunki 2012.
- Ahola, Teija, Nokian kaupunki. Keskustan osayleiskaava. Kulttuuriympäristöselvitys. Raportti 23.12.2010, Selvitystyö Ahola, Mikkeli, Nokian kaupunki 2010.
- Rakennuslupakuvat 1949-1989, Nokian kaupungin rakennusvalvonta 2012.
- www.rakennusperintö.fi
- Leskinen, Marjatta, Jaakola, Juha, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, Tampereen kaupungin ympäristötoimi, kaavoitusyksikkö 1998.
- http://www.rakennusperinto.fi/news/Uutiset_2009/fi_FI/untoojonensuunnitteli/
- Standertskjöld, Elina, Arkkitehtuurimme vuosikymmenet 1930-1980, Suomen rakennustaiteen museo, Rakennustieto Oy, Helsinki 2011.
- Hankonen, Johanna, Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta, Gaudeamus Kirja, Otatieto Oy ja TTKK Arkkitehtuurin osasto 1994

Teija Aholan 2010 laatimassa raportissa on Nokian keskustan kehitystä käsitelty tarkemmin. Aholan raportista löytyy myös historiallisia karttoja koskien nyt inventoitua aluetta.

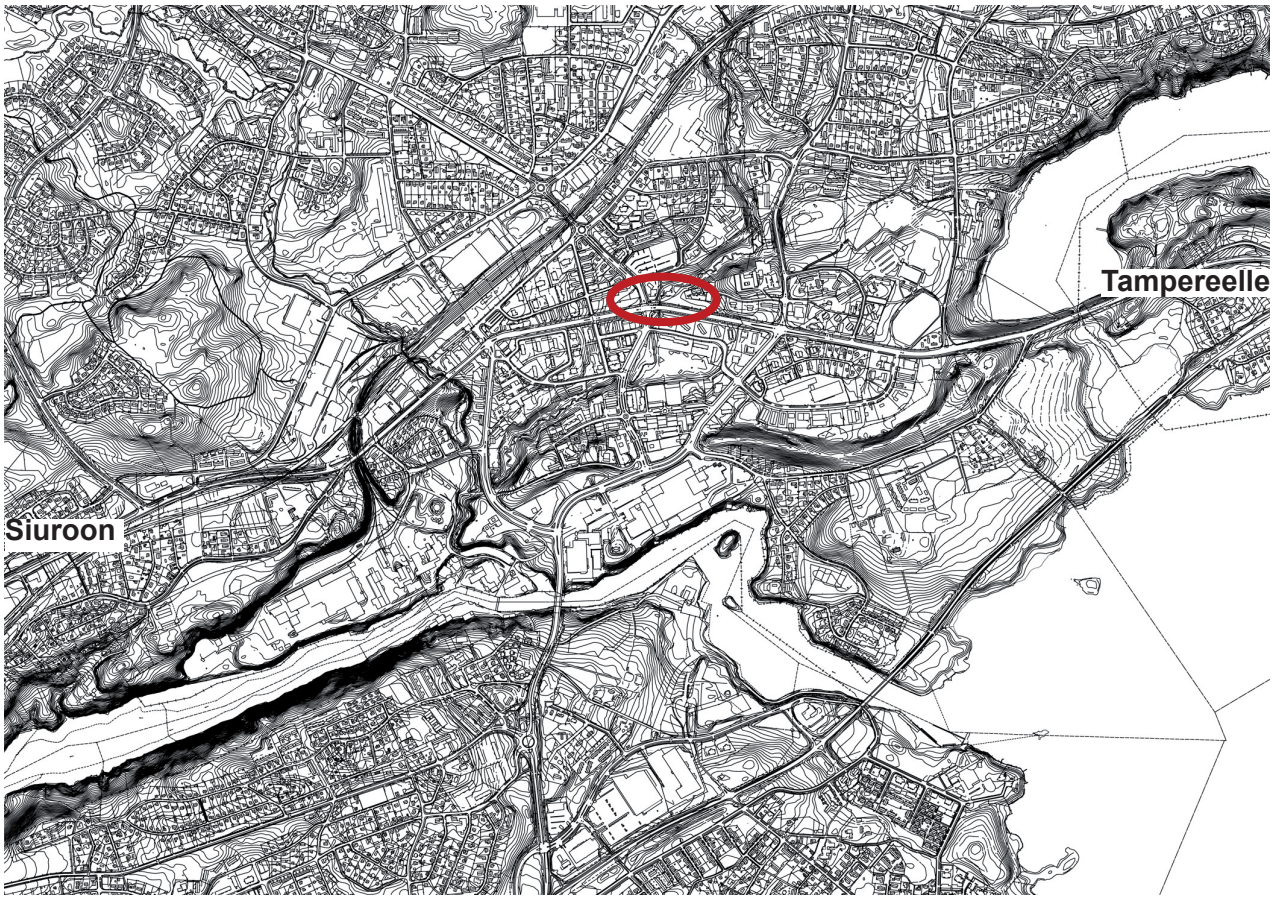

Sijaintikartat

Rakennemuutos, lähiöt ja arkkitehtuurin kehitys 1900-luvulla

Sotien jälkeinen nopea yhteiskunnallinen ja taloudellinen rakennemuutos, johon liittyi muuttoliike maalta kaupunkiin, muokkasi suomalaisten kauppaloiden ja kaupunkien luonnetta merkittävästi ja toi uudenlaisen kerrostuman tehokkaasti rakennetuista lähiöistä, yksityisautoiluun perustuvasta liikenneväylästöstä ja ostoskeskuksista. Asumalähiö oli murros, joka edisti kaupunkien hajoamista ja toiminnallista keskittymistä. Autoistuminen oli yksi tekijä, joka mahdollisti vyöhykkeittäin rakentamisen välimatkojen kasvaessa. Suomessa kaupungistumisen voidaan nähdä tapahtuneen lähiöistymisen kautta, ei niinkään urbaanina kehityksenä, kuten yleensä Euroopassa.

Suomessa 1910-luvulta lähtien pyrittiin kaupungeissa vyöhykkeittäin sijoitettuihin toimintoihin. 1900-luvun alussa Suomeen tuli myös Keski-Euroopasta ajatus puutarhakaupungista, jossa katuja reunustavat talorivit haluttiin korvata avoimella rakennustavalla, jossa ihanteena oli valoisa, vihreä ja hygieeninen kaupunki. 1930-luvun tavoitteena oli, että erillisistä alueista syntyisi itsenäisiä kaupunkeja omine palveluineen, mutta todellisuudessa näistä kuitenkin tuli edelleen keskustoista riippuvaisia esikaupunkeja.

Arkkitehtuurissa 1920-luvulta lähtien taloudellisen laman myötävaikutuksella ryhdyttiin vähentämään rakennuksista yksityiskohtaisia koristeita ja toiminnan kannalta turhia elementtejä. Ajateltiin, että julkisivut muotoituvat itsestään esteettisesti sopusuhtaisiksi, mikäli sisätilat suunnitellaan toimiviksi. Tätä periaatetta kutsuttiin funktionalismiksi. Keskeisiä uranuurtajia funtionalismissa olivat sveitsiläinen arkkitehti Le Corbusier ja Walter Gropiuksen Bauhaus-koulu. Euroopassa nousi ajatus modernista uudesta ihmisestä, joka piti terveydestään huolta liikkumalla, autoili ja ihaili koneita ja tekniikkaa. Erityisesti Le Corbusier kehitti teräsbetonirakenteita ja esiintoi mm. betonista pilari-laattajärjestelmää, tasakattoa, nauhaikkunoita, vapaata julkisivua, ripustettuja ulkoseinärakenteita ja pilareille nostettuja rakennustyyppejä. Modernin, hygieenisen ja minimimitoitetun asunnon suunnittelu oli yksi funktionalismin piirteistä ja lamellitalo, jossa kapea runko mahdollisti valoisat sisätilat, muotoutui rakennusten perusmalliksi. Asuntojen välinen tasavertaisuus talon sisällä lisääntyi mm. asuntokohtaisten parvekkeiden myötä. Funktionalismin avoin rakennustapa mahdollisti myös pistetalojen ja pienempien talotyyppien sijoittamisen samalle alueelle.

Suomessa sodan jälkeen järkiperäistä funktionalismia syrjätti 1940-luvun pehmeämpi modernismi, ns. moderni romantiikka, jossa leimaavia piirteitä olivat mm. koristerappaukset ja liuskekiviyksityiskohdat. Toisaalta materiaalipula vähensi esimerkiksi parvekkeiden rakentamista. 1950-luvulla palattiin taas yksinkertaistetumpaan, mutta toisaalta myös yksilöllisempään suuntaan.

Arkkitehti Otto-Iivari Meurman oli Alvar Aallon ohella Suomessa 1940-luvulla asemakaavotuksen uudistaja. Molemmat suunnittelijat olivat tutustuneet amerikkalaiseen aluesuunnitteluun, Meurman myös saksalaiseen. Maaperäolosuhteet, maastonmuodot, vihervyöhykkeet ja valon suunnat pyrittiin huomioimaan suunnittelussa. Meurman otti 1940-luvun lopulla käyttöön termin asumalähiö, jolla tarjoitetaan asuinaluetta kaupungin tai teollisuusalueen lähellä omine palveluineen. Tyypillisesti lähiöt rakennettiin 1940-50-luvuilla metsämaastoon, jossa alueet erotettiin toisistaan rakentamattomin pelto tai puuvyöhykkein. Metsäkaupunki erosi aikaisemmasta puutarhakaupungista sillä, että sinne rakennettiin huviloiden sijaan kerrostaloja.

1950-luvulla otettiin yhä enemmän huomioon liikennejärjestelyt, mutta ihanteena oli edelleen luonnonläheinen hajasijoitettu metsälähiö. Uusi rakennustyyppi 1950-luvulla oli matala yksi- tai kaksikerroksinen ostoskeskus, jossa liikkeisiin pääsi suoraan katutasosta. Katetut kävelykäytävä ja pienet torit olivat tyypillisiä, joissakin oli myös maamerkkinä torniosa. Rakennuksissa betoniosia ryhdyttiin usein verhoilemaan erityyppisillä levyillä ja 1930-luvun nauhaikkuna palasi jälleen vaihtoehdoksi perinteiselle yksittäiselle aukolle. Liikerakennuksissa saatettiin käyttää läpivärjättyä lasilevyä, kuparia ja alumiinia. Rappaus oli kuitenkin edelleen vallalla oleva julkisivuverhoilu.

Toinen maailmansota ja sotakorvausten maksu 1940-1960-luvuilla pakotti Suomessa maksimoimaan vähäiset resurssit. Tällöin tieteellisen liikkenjohdon periaatteita alettiin hyödyntää aikaisempaa enemmän. Tieteellisistä periaatteista nousi mm. taylorismi, jossa liiketaloudelliset ja yhdyskuntataloudelliset lähtökohdat johtivat järjestelmärakentamiseen, jossa muunneltavuus, tilankäytön yleispätevyys ja joustavuus olivat tärkeitä. Ihanteena oli myös näiden tuoma mielikuva urbaanista elämästä. Sotien jälkeistä aikaa rakennusalalla leimasi materiaalipula ja suuri asuntotarve ympäri Suomea. Toisen maailmansodan jälkeen perustettiin jälleenrakennustoimisto, jonka suunnittelemat tyyppitalot voidaan nähdä yhtenä etappina kohti standardisointia ja teollista betonielementtirakentamista. Kuitenkin kokonaisuutta katsoen jälleenrakentamista merkittävämmäksi muutosvoimaksi kasvoi maaltamuutto ja elintason nousu. Talousjärjestelmän muutoksen siirtyminen markkinajärjestelmästä suunnittelujärjestelmään kehitti myös tuotantoteknologiaa, joka johti teollisten tuotteiden kysynnän ylittymiseen määrällä. Tämä puolestaan aiheutti paineita markkinoiden säilyttämiseen ja tuotekehittelyyn. Avoin järjestemäajattelu, moduulit ja sarjallisuus muodostuivat rakennusteollisuuden arkipäiväksi.

Ammatillisesti koulutetun keskiluokan määrä kasvoi ja ihmisten kulutusmahdollisuudet lisääntyivät. Toinen vaikutus koulutettujen henkilöiden lisääntymisellä suunnitteluprosesseihin oli uusien ammattikuntien mukaantulo uuden elinympäristön luomisessa. Alun perin arkkitehdit olivat olleet lähes yksistään keskeinen suunnittelijaryhmä.

Myös asuntopolitiikassa tapahtui muutoksia. Aravarakentaminen valtion asuntolainoilla ja asumistukijärjestelmällä yleistyi etenkin puolikaupunkimaisilla alueilla ja rakennusliikkeiden, kaupan keskusliikkeiden ja pankkien omistussuhteet ketjuuntuivat rakennuttajina.

Lähiöistymisen uusi vaihe 1960-luvulta lähtien oli kompaktikaupunki, jossa ihanteena oli uusruutukaavoitus, jonka nähtiin tarjoavan monipuolisia palveluja ja sosiaalisia kontakteja. Samalla kun vanhaa rakennuskantaa purettiin, ihannoitiin puukaupunkien kaupunkien rakennetta. Asemakaavoitus perustui suorakulmaisuuteen ja tiiviyteen, struktuurit suunniteltiin kaupungin laajenemiseen soveltuvaksi. Samalla 1960-luvulla arkkitehtuuria leimasi Mies Van der Rohen periaatteet klassisista järjestelmistä ja mitoituksesta. Strukturalismi oli vähäeleistä, materiaaleja ja rakenteita korostavaa suunnittelua. 1950-luvulta lähtien pesubetonipitoja alettiin suosia ja ns. betonibrutalismi vaikutti arkkitehtuuriin. Tyylisuunnalle tyypillistä oli puhdaslinjainen muotokieli ja karut, viimeistelemättömät betonipinnat. 1970-luvulta lähtien vaikutteita rakentamiseen toi myös postmoderni suuntaus, joka oli vastaliike puhdasoppista modernismia vastaan historiallisine lainauksineen, leikkimielisine yksityiskohtineen ja pienimittakaavaisuudella.

Nokian liikkeenharjoittamisen ja asutuksen historiaa

Nokia kuului alunperin Pirkkalan suurpitäjään. Omaksi kauppalaksi se jakautui vuonna 1937 ja vuotta myöhemmin sen nimeksi tuli Nokia. Kaupunki kauppalasta tuli puolestaan vuonna 1978 eli inventoituja rakennuksia myöhemmin.

Knut Fredrik Idestam perusti puuhiomon Emäkosken pohjoisrannalle 1860-luvulla, jolloin Nokian tie agraarikunnasta kohti teollisuuskaupunkia sai alkunsa. Teollisuusyhdyskunnan asutus sijoittui aluksi harjulle ja rautatieasemalle vievän tien varrelle, mutta 1920-luvulle tultaessa yhä laajemmin peltomaita oli muutettu asumiskäyttöön. Myös hallinnollinen ja palvelujen keskusta oli keskittynyt harjun ja tehtaiden väliselle alueelle sekä rautatieasemalle. Suomen itsenäistymisen ja talvisodan välissä rakennettiin Nokialle uusia teitä, mukaanlukien Nokian valtatie (1930-luvun lopulla). Ennen tätä itä-länsisuuntainen pääreitti oli etelämpänä sijaitseva Turuntien linjaus. Myös tehdasalue laajentui 1900-luvun aikana ja ennen 1930-luvun lamaa Nokialla oli toiminnassa kahdeksan tehdasta, jotka työllistivät ihmisiä tuottaen mm. paperia, kumi- ja trikootuotteita.

Otto-Iivari Meurman laati asemakaavan vuonna 1941, jonka mukaisesti uusia asuinalueita alkoi rakentumaan uuden valtatien molemmin puolin. Maatalousvaltaiset alueet alkoivat väistyä keskustan tuntumasta, ja 1960-luvulle tultaessa liikekeskustan painopiste oli siirtynyt harjulta Härkitien ja Välimäenkadun uusien reittien lähelle. Vielä 1950-luvun kartassa tosin Korkeenmäenkatu (Härkitiestä korttelin länteen) oli vanhojen karttojen perusteella vielä Härkitietä selvästi merkittävämpi reitti etelä-pohjoissuunnassa. Nykyisen liikekeskustan alueella olleet soranottoalueet täytettiin ja tasoitetiin.

Maaseudun kaupankäynti oli vapautunut Nokian teollisuuden kehittymisen aikoihin. 1800-luvun loppupuolella yksityiset kaupat alkoivat menestyä vaikkakin Tampereen läheisyys oli niiden kasvua jonkin verran hidastanut. Jälleenrakennuskaudella kaupunki kasvoi jälleen ja rakennettiin uusia pientalo- ja kerrostaloalueita, sekä puistoja. Poutunpuistoa varten kaavamuutos tehtiin 1960-luvulla. Myös vanhaa rakennuskantaa purettiin 1960-luvulle tultaessa tehokkaamman rakentamisen alta. Liikerakentamisen tarpeet myös muuttuivat, tärkeäksi nousivat mm. pysäköintipaikat, liikenteen sujuvuus ja riittävät esittelytilat myytäville tuotteille. 1970-1980-luku toi jälleen uusia kerrostumia Nokian liikekeskustaan isojen markettien ja yhdistettyjen liike- ja asuinkiinteistöjen myötä. Kerroslukujen lisääntyminen näiden ohella on muokannut keskustaa ostoskeskustyyppisestä lähiörakentamisesta kaupunkimaisemmaksi.

Kaavoitus

Tehtaat rakennuttivat ja kustansivat monet Nokian kauppalan palvelut, tiet ja asunnot pitääkseen ammattitaitoisen työväkensä. Liikenneyhteyksien parantamiseksi Ingwald Sourander Nokia-yhtiöiltä teki aloitteen asemakaavasta, ja myös yhtiön tuella arkkitehti Harald Andersin laati sen. Tätä voimakkaisiin akseli- ja aukiosommitelmiin perustuvaa kaavaa ei kunta kuitenkaan hyväksynyt, mutta tehtaan painostuksesta se osittain toteutui. Seuraava kaavoituksen vaihe oli kuntajaon jälkeen 1930-luvulla, jolloin insinööri P.A. Ahomaa laati rakennusjärjestyksen, nk. miljoonakaavan, jossa varauduttiin epärealistisiin kasvuodotuksiin, eikä sitä näin ollen vahvistettu. Miljoonakaavan mukaan kuitenkin toteutui mm. Nokian valtatie, joka varautui leveydellään laajenevan kaupungin tarpeisiin. Vielä monesti 1940-luvullakin ajoväyliä suunniteltiin liian kapeiksi kasvavan automäärän ja liikenneturvallisuuden kannalta, joten siinä mielessä tämä miljoonatie oli aikaansa edellä.

Kun kauppala alkoi olla paikoin varsin tiiviisti rakennettu, tilattiin Otto-Iivari Meurmanilta 1930-luvun lopulla ensimmäisen lainvoimaisen asemakaavan suunnittelutyö. Suunnitteluun haasteita toivat mm. maaston korkeuserot, purojen uomat, olemassa oleva infra tai sen puuttuminen ja teollisuuden tarvitsemat alueet. Meurman pyrki yhtäjaksoisilla viheralueilla jakamaan kauppalanosia ja jättämään myös vapaat rannat rakentamattomiksi. Uusien kokoojakatujen solmukohtaan Kylmänojan pohjoispuolelle sijoittui toriaukio, nk. Härkitori, johon 2000-luvulla rakennettiin kerrostaloja. Nokian valtatielle sijoitettiin viherkaistat erottamaan paitsi kevyenliikenteenväylät myös tontit ajoneuvoliikenteestä. Liikenteen sujuvuus oli myös yksi kaavan tavoitteista.

Meurmanin kaava oli lähiöteorian mukainen. Kaavan myötä keskustan ympärille sijoittui jälleenrakennuskauden omakotitaloalueita ja vaikka keskustan sisällä puolestaan rakentaminen ei ollut kovin vilkasta, rakennettiin Poutuntien kerrostalot ja niiden lisäksi Korkeemäenkadulle ja Kyyninkadulle lamelli- ja pistetaloja orgaanisesti sijoitettuihin ryhmiin. Myös Kauppakadulle rakennettiin asuinkerrostalo ja Pelkosen liikekiinteistö. Luonteenomaista rakentamiselle oli väljyys, ilmansuuntien ja maastonmuotojen hyödyntäminen. Myös katutilan luonne muuttui väljemmäksi.

1950-luvun lopulla etenkin liikekeskustan tarpeita ajatellen tonttitehokkuudet eivät olleet enää riittävät ja uuden asemakaavan laatiminen annettiin tehtäväksi Aarno Hakaselle. Kaavassa esitettiin mm. uusia ratkaisuja liikenneväylien ja pysäköimisalueiden ratkaisemiseksi, uuden liikekeskuksen sijoitusta ja Pirkkalaistien siirtoa tehtaan laajenemisen mahdollistamiseksi. Tähän aikaan Härkitien varteen rakennettiin myös Säästökeskuksen talo, joskin liikekeskustan pääpaino sijoittui etelämpään lähemmäs Pirkkalaistietä. Tyypillistä sen ajan liikerakentamiselle oli tasakatto, syvä runko ja nauhaikkunat. Härkitietä levennettin, se päällystettiin, valaistiin ja rajattiin puuistutuksin. Viime vuosikymmeninä kaavoittamisen uusia tarpeita on ollut keskustan tiivistäminen, rakennusten kerrosluvun lisääminen ja kasvavan asukasmäärän tarpeiden palveleminen. Tampereen seudun rakennemallissa esitetyt tiivistämistarpeet Nokian keskustassa tuonevat jälleen uuden kerrostuman katukuvaan.

Vieressä: Otto-Iivari Meurmanin vuonna 1950 laatima asemakaava- ja muutos korvasi laatimansa vuoden 1941 asemakaavan korkeammilla kerrostalolamelleilla. Vuoden -41 kaavassa suurin sallittu kerrosluku oli ollut II, tässä III. Myös rakennusten sijoitusta tonteilla oli hieman täsmennetty, sekä osoitettu Nokian valtatien pohjoispuolelle autojen säilytystä varten rakennuksia. Kaavassa osoitettiin rakennusalaa asuin- ja liiketaloja varten ja ohjattiin niiden tonteille istutettavaa tai säilytettävää kasvillisuutta. Jo aikaisemmassa Meurmanin kaavassa korttelin kohdalle Nokian valtatietä osoitettiin istutuskaistat, jotka suojasivat asutusta liikenteeltä ja toisaalta lisäsivät liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta.

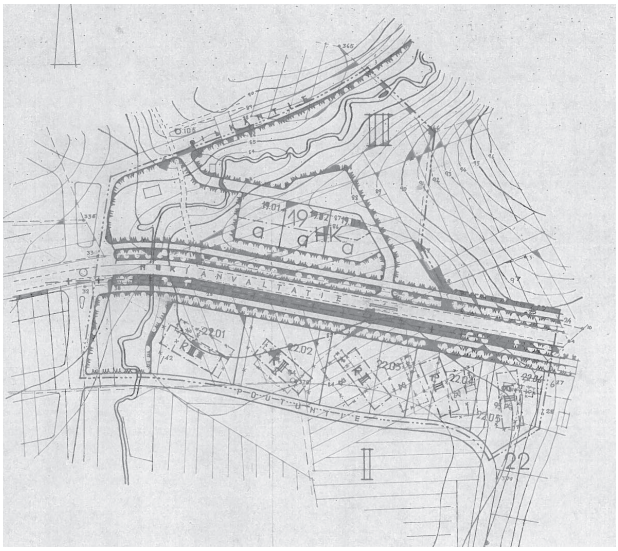

Vieressä kauppalanarkkitehti Aarno Hakasen laatima asemakaava uutta liikekeskustaa varten vuodelta 1961. Edelleen Nokian keskustan järjestelyt perustuvat pitkälti tähän kaavaan. Keskusta rakennettiin melko väljänä ja liikekorttelin sisäosiin sijoittui Pirkkalaistori-niminen aukio.

Vieressä ote Aarno Hakasen kaavasta, jossa inventoitavasta alue näkyy tarkemmin. Kaavan tämä osa pohjautui tosin jo Meurmanin vuoden 1941 kaavaan. Kauppakadun eteläpuolelle tosin Meurmanin kaavassa oli esitetty koko korttelin pituista porrastettua lamellia, joten tämä kaava toi väljemmän ja ruutukaavamaisemman toteutuksen.

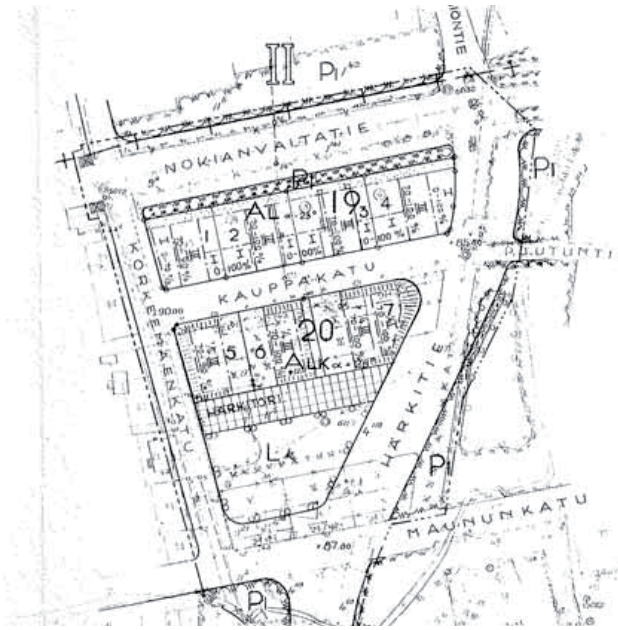

Yllä 1940-luvun lopulla Nokian keskustasta otettu ilmakuva , jossa edustalla on Souranderinkatu ja Kerhola, nykyinen Taidetalo. Inventoitu alue on rajattu alle samasta kuvasta. Kuvanottoaikana on ollut kyseiseltä alueelta rakennettuna ainoastaan nykyisin purettu elokuvateatterin talo, muutoin alue on alavaa peltona. Taaempana mäen päällä näkyy rakenteilla oleva, ilmeisesti vielä ilman kattoa oleva Kankaantaan koulu Ilkantien ja Kylmänojankadun kulmauksesta. Koko keskustan alue on pientalovaltaista.

Kuva: Saima Lehtioksa / Valokuvaamo Kotivalo, Nokia.

Yllä oleva kuva 1960-luvulta on myöskin Souranderin kadun suunnasta. Tässä vaiheessa Pelkosen liiketalo on rakennettu ja kortteli on täydentynyt lisäksi asuinkerrostalolla. Poutuntien asuintalot ovat valmistuneet ja Nokianvaltatien pohjoispuolen pelloille on rakennettu tornitaloja koulun lähelle. Myös pohjoisempana näkyy kerrostalorakentamisen ja uusien teiden lisääntyminen. Härkitien risteyksen pohjoispuoleinen funkkis-tyylinen huoltoasema on jo rakennettu.
Vasemmassa yläreunassa yhteiskoulu.
Kuva: T:mi Karhumäki

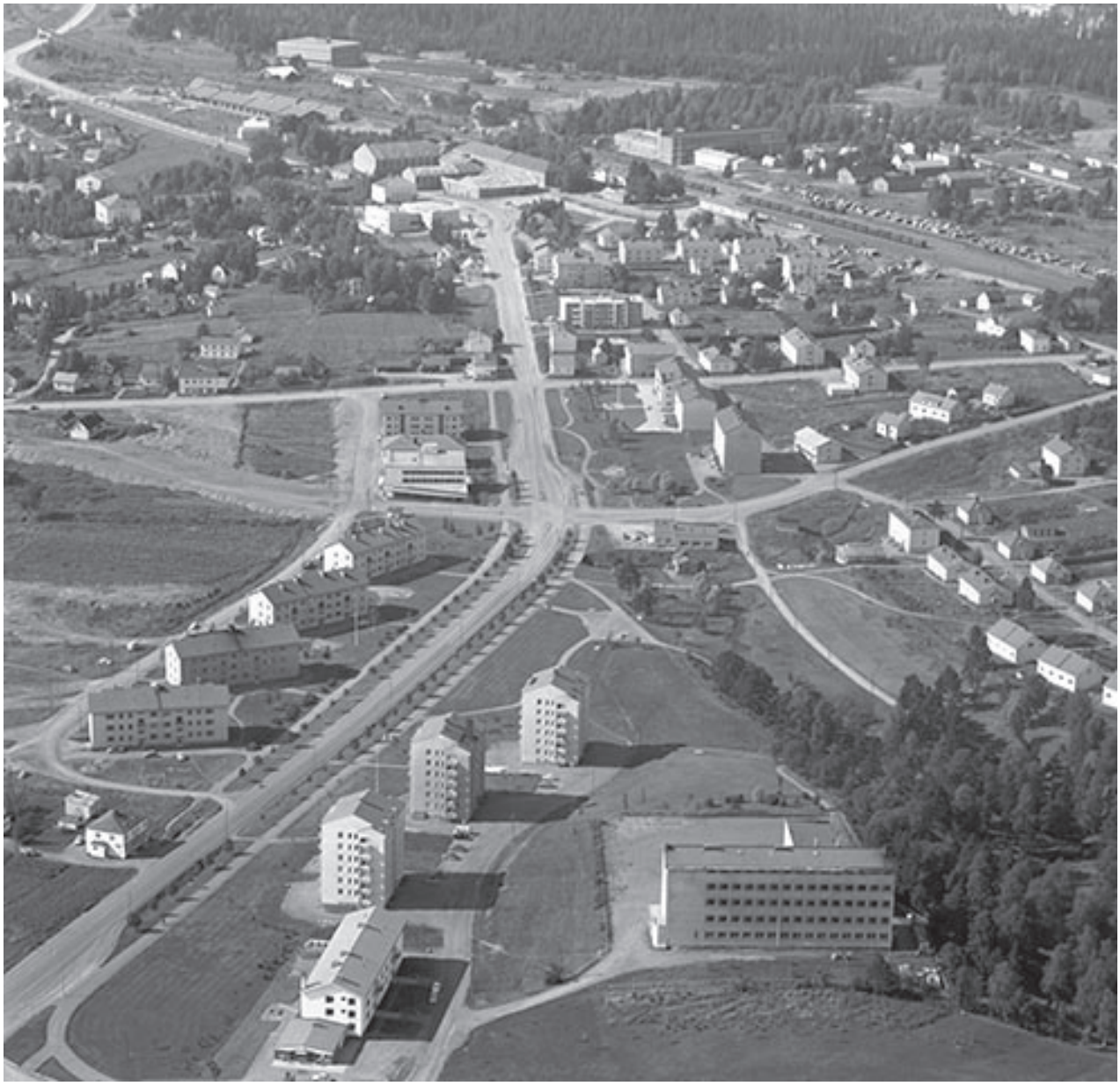

Ilmakuva vuodelta 1962-1964. Tällöin ei vielä säästökeskuksen taloa ole rakennettu Pelkosen liiketalon viereen. Nokianvaltatietä reunustavat puuistutetut viherkaistat ja kevyenliikenteenväylät molemmin puolin. Härkitorin alue on jo tasattu. Poutunkatu liittyy vielä tässä vaiheessa Nokian valtatiehen idässä. Kuva: Suomen Ilmakuva Oy

Oikealla kuva Kauppakadulla sijainneen elokuvateatteri Aulan takapihalta. Kuva oletettavasti 1900-luvun puolivälin tienoilta, mahdollisesti varhaisempikin.

Kuva: Saima Lehtioksa / Valokuvaamo Kotivalo

2. Aluekokonaisuudet

Poutuntie 2-8 osana Nokian valtatien kerrostalojen kokonaisuutta

Poutuntien kerrostalot ovat Nokian valtatien kerrostalojen muodostamaa aluekokonaisuutta. Leimallista alueelle on 1950-luvun vaikutus: rakennustapa, arkkitehtuuri ja vaihtelevien lamelli- ja pistetaloryhmien sijoittuminen väljästi puistomaisille tonteille. Poutuntien kaupunkikuvalle on vaikutusta antanut myös 1960-luvun pelkistetty horisontaalimpi ja yhä enemmän teolliseen rakentamiseen perustunut arkkitehtuuri, ja sen päätenäkymänä maaston korkeimmalla kohdalla on Harry W. Schreckin suunnittelemat pistetalot nk. Salamantalot. Näiden pistetalojen ja inventoitujen rakennusten väliin jää Jaakko Ilveskosken suunnittelema ja Nokian Säästöpankin vuonna 1963 rakennuttama lamellitalo. Tässä, samoin kuin pistetaloissa, on siirrytty Poutuntie 2-8:n yhtenäisistä rapatuista julkisivuista ja jälleenrakennuskauden pehmeämmistä arvoista teollisiin materiaaleihin. Poutuntien eteläpuoleiset talot ovat 1970-luvulta, ja niissä elementtitekniikka on viety yhä teollisempaan suuntaan. Alueen mitoitus ei ole nykyrakentamiseen verrattuna erityisen tehokasta, jonka lisäksi 1950-luvun talot sijaitsevat tonteillaan limittäin katuun nähden. Yhdessä iäkkään puuston kanssa rakennukset kuitenkin muodostavat katutilaa, joskin väljää. Toisaalta tämä oli myös rakentamisaikansa ihanteiden mukaista ja näin kerrostalojen pihat ovat valoisia ja yhtenäisiä. Poutuntie tekee rakennusryhmän jälkeen tiukan kaarroksen, jolloin limittäin sijoitus mahdollistaa mielenkiintoiset ja vaihtelevat näkymät.

Arkkitehtonisesti, ajallisesti ja kaupunkikuvallisesti Poutuntie 2-8: n rakennusryhmä liittyy Nokian valtatien pohjoispuolisten asuinkerrostalojen ja koulun muodostamaan kokonaisuuteen.

Poutuntien pohjoispuoli on rakennettu puistomaisesti, ja korttelin länsireuna liittyy laajempaan puistonauhaan. Härkitien ja Poutunkadun korttelien välissä virtaa Laajanoja, joka tuo

alueelle virkistysarvoja.

Aluekokonaisuudessa on viitteitä 1940-luvulla esilletulleesta metsälähiö-ajatuksesta, jonka uranuurtaja myös alueen kaavan suunnitellut Otto Iivari Meurman oli.

Kuva alla: otettu vuonna 1958 harjulta kohti Nokian valtatietä.
Alin kuva: vuonna 1958 otetussa kuvassa oleva risteys on Nokian valtatien ja Pinsiöntien risteys. Kuvat: tuntematon (Nokian kaupungin valokuva-arkisto)

Härkitien liiketalot

Vaikka Kauppakadun liikerakennukset ovat osa muuta liikekeskustaa ja saman asemakaavan ohjaamia, muodostavat ne oman kokonaisuutensa Härkitielle Nokian valtatien puoleiseen päähän. Toisaalta rakennukset liittyvät myös Korkeemäenkadun ja Härkitien rajaaman kiilamaisen alueen asuin- ja liikekortteleihin. Meurmanin kaavan myötä liikerakennuksia sijoitettiin myös Nokian valtatien varteen, josta rakentaminen 1960-luvulla laajeni etelään Kylmänojan toiselle puolelle Aarno Hakasen kaavan mukaisesti. Pirkkalaistorin ympäröimä liikerakentaminen on kuitenkin enemmän puhtaasti kaupan ja palvelujen rakennuksia, Nokian valtatien läheiset korttelit puolestaan yhdistyvät asumisen kanssa hieman eri tyyppisen kaupunkisuunnittelun kerrostumaksi.

Alueen rakentumiseen on vaikuttanut murrosvaihe, jolloin kauppa vapautui, yrittäminen tuli kannattavaksi ja keskusta-alue kasvoi maaltamuuton myötä.

Kaupunkikuvallisesti rakennusten sijainti on merkittävä, sillä se tavallaan toimii Härkitien porttina nauhamaisesti jatkuvalle liikekeskustalle. Rakennusten muodot ottavat kantaa paitsi kortteleidensa ruutukaavalle myös niiden kohdalla kaartuvaan Härkitiehen. Molempien rakennusten yksikerroksiset osat suuntautuvat Härkitiehen kun taas korkeammat osat ovat korttelien suuntaiset. Tämä tekijä sekä mittakaava ja rakennustyyppi, jossa liiketilat ovat maantasokerroksessa ja ylemmät toimisto/asuinkäytössä, yhdistää muutoin eri vuosikymmenien arkkitehtuuria edustavia rakennuksia. Alunperin rakennukset ovat olleet samanhenkisemmät, mutta Härkitie 6-8:n 1980-luvun muutostyöt ovat vähentäneet tätä vaikutusta.

Liikerakennukset ovat pääosin asumisen ympäröimät, niiden eteläpuolella on 2000-luvulla rakennettu, rakennusajalleen tavanomainen asuinkerrostalo, Härkitien itäpuolella sijaitsevat Poutuntien kerrostalot ja Nokian valtatien pohjoispuolella ovat tiiviissä nauhassa 1950-1980-luvun kerrostalot. Samassa korttelissa Kauppakatu 6:n länsipuolella sijaitsee 1950-luvun rapattu 3-kerroksinen lamellitalo. Kauppakatu 5:n länsipuolella puolestaan sijaitsee 1970-luvun liike-, toimisto- ja asuinrakennus.

Kauppakadun kortteleille tyypillistä on 1950-luvun asuinkerrostaloa lukuunottamatta liiketoiminnan ja asumisen yhdistyminen samassa rakennuksessa.

Kauppakatu on rakennusten välistä länteen aina Korkeenmäenkadulle jatkuva, liikekaduksi ajateltu reitti, joka nousee maastonmuotojen myötäisesti. Ennen 2000-luvun uudisrakennusta Kauppakatu 5:n eteläpuolella oli Härkitöri-niminen aukio, joka kuitenkin oli ollut vähäisellä käytöllä ennen asuinkäyttöön rakentamista.

Inventointialueen suunnittelijat

Otto-Iivari Meurman

Otto-Iivari Meurman suunnitteli useiden eri kaupunkien asemakaavoja. Hän oli myös ensimmäinen asemakaavaopin professori, Asemakaavaoppi-kirjan tekijä ja toiminut Rakennushallituksen suunnitteluosaston toimistoarkkitehtina.

Unto Ojonen

Arkkitehti Unto Ojonen (1909-1997) suunnitteli ympäri Suomen rakennuksia, mutta valtaosan niistä Päijät-Hämeen seudulle. Hänen päätuotantonsa sijoittuu 1950- ja 1960-luvuille, jolloin hän vaikutti erityisesti Lahden kehitykseen puukaupungista kivikaupungiksi. Lahteen hän suunnitteli mm. postin ja Osuuspankin talon.

Harry W. Schreck

Arkkitehti Harry W. Schreck (1904 – 1995) perusti vuonna 1936 oman arkkitehtitoimiston Tampereelle ja johti sitä aina vuoteen 1990 saakka, jona aikana hän suunnitteli mm. Riistaveden kirkon Kuopioon vuonna 1934, Tampereelle Suomen Pankin talon 1943, Kalevan tornit 1952-1956, Pyynikin uimahallin 1954-1957 sekä Tampereen teknillisen korkeakoulun I-vaiheen 1974.

Aarno Hakanen

Aarno Hakanen oli 1955 lähtien Nokian ensimmäinen kauppalanarkkitehti vuodesta, joka suunnitteli uuden liikekeskustan.Hän suunnitteli myös mm. Helsingin Pitäjänmäen koulun vuonna 1953 toimiessaan kaupungin rakennustoimiston arkkitehtina.

Jaakko Ilveskoski

Arkkitehti Jaakko Ilveskoski toimi Tampereen kaupunginarkkitehtina vuosina 1953-72. Tuona aikana hän suunnitteli useita Tampereen kaupunkikuvaan edelleen vaikuttavia julkisia rakennuksia, kuten Pyynikin kesäteatterin arkkitehti Reijo Ojasen kanssa 1950-luvulla, Kalevan lukio vuonna 1953, Kissanmaan perhetukikeskus (Kissanmaan lastentalo) 1962 ja Pispalan kirkon vuonna 1971. Ilveskoski suunnitteli myös muualle Suomessa.

Jaakko Nieminen

Arkkitehtuuritoimisto Jaakko Nieminen on perustettu vuonna 1973 Nokialle, ja se on edelleen toiminnassa oleva toimisto, jonka referenssilista löytyy yrityksen verkkosivuilta.

3. Kohdeinventoinnit

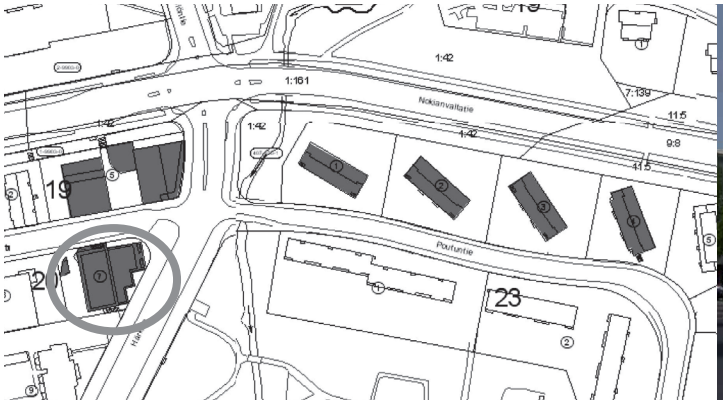

Nokian Säästökeskus Oy (Nokian Säästöpankki)

Kiinteistötunnus	1-20-1
Osoite	Kauppakatu 5
Peruskartta/koordinaatit	6819138, 24473879 (KKJ)
Nykyinen käyttö	liike-, toimisto- ja asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1964
Korjausvuodet	
Rungon muoto	1 krs monikulmio, II-IV lamelli (suorakaide)
Kerrosluku	4
Perustus	betonipaalutus
Runko	betonielementti
Vuoraus	julkisivulasi
Katemateriaali	kuparipelti pulpettikaton osuudella
Katon muoto	loiva pulpetti IV-krs, tasakatto I-krs, liikennöity taso III-krs, pihakansi -I-krs
Kunto	hyvä (inventoijan oma arvio, ei perustu tarkempaan tutkimukseen**)**

Kuvaus

Rakennus on tamperelaisen Jaakko Ilveskosken arkkitehtitoimiston vuonna 1964 suunnittelema liike-, toimisto- ja asuinrakennus. Alunperin rakennuksessa oli myös Nokian Säästöpankin tilat, jonne sisäänkäynti oli Kauppakadun puolelta. Härkitien ja etelän puoleiset ensimmäisen kerroksen tilat puolestaan oli suunniteltu seitsemäksi eri myymäläksi. Ensimmäinen kerros on syvärunkoinen ja porrastettu kolmeen osaan Härkitien suuntaiseksi kun taas ylemmät kerrokset ovat kapean suorakaiteen muotoisia. Rakennuksen II-kerrokseen on suunniteltu toimistotiloja, III-kerrokseen asuntoja, ullakolle varastotiloja sekä kellariin liikkeiden näyttely- ja varastotiloja. Lisäksi maan alle on sijoitettu pysäköintipaikkoja ja kattilahuone, jonka piippu nousee pihakannen päälle rakennusmassasta erillisenä elementtinä. Toisen kerroksen toimistoihin on sisäänkäynti sisätilojen lisäksi ulkokautta talon molempiin päihin sijoitettuja avoportaita pitkin.

Rakennuksen pääasiallisena julkisivumateriaalina on vaalea sinertävä julkisivulasi, jota on korostettu kuparisilla yksityiskohdilla. Rakennuslupakuvissa julkisivuihin on kuitenkin esitetty rouhepintaista betonielementtiä tummasta raakalaudasta tehdyillä yksityiskohdilla, joten ilmeisesti rakennusta ei ole toteutettu täysin tehtyjen suunnitelmien mukaisesti.

Rakennus on hyvä esimerkki 1960-luvun liikerakentamisesta ja se on myös säilyttänyt ominaispiirteensä. Rakennuksessa on nähtävillä monia rakennusajalleen tyypillisiä ihanteita kuten mm. nauhaikkunat ja rakenteellisuutta korostavat julkisivujaotukset - ja materiaalit. Liikerakennuksesta kertovia elementtejä on esimerkiksi rakennuksen Härkitien puoleisen julkisivun katoksen alla on muusta rakennusmassasta erilliset näyteikkunakuutiot sekä suuret näyteikkunat julkisivuissa.

1960-luvun arkkitehtuurissa ihailtu moduuliajattelu on nähtävissä julkisivuissa. Myös ensimmäisen kerroksen liiketilassa (esitelty myöhemmin valokuvin) on kattoa alempana oleva ruudukkomainen palkisto. Tila on ilmavan oloinen matalahkosta kerroskorkeudesta huolimatta. Luultavasti tämän vaikutuksen saamiseksi tilan katon valaisimet on ratkaistu upotettuina ja näyteikkunat suunniteltu siten, että ulkotilasta tulee ikäänkuin osa sisätilaa.

Alla: Säästökeskuksen itäjulkisivu Härkitielle. Ensimmäisessä kerroksessa on liiketilojen suuret ikkunapinnat, muissa kerroksissa on kapeammat nauhamaiset ikkunat.
Alin kuva: julkivu länteen

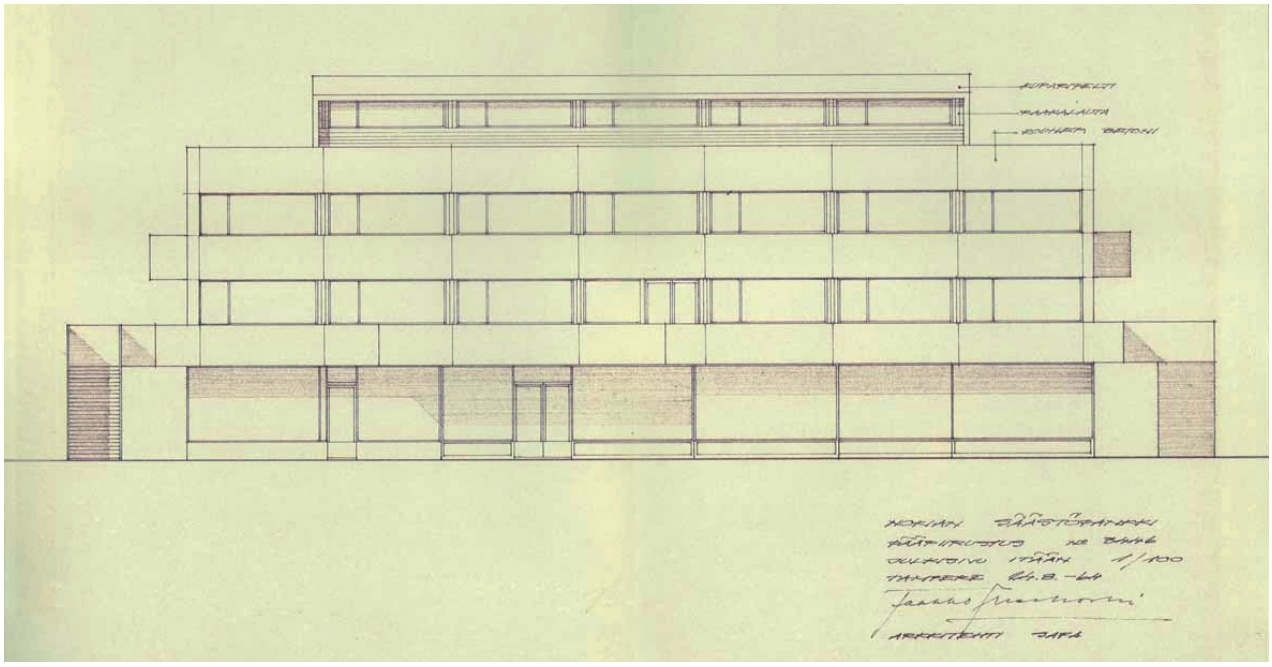

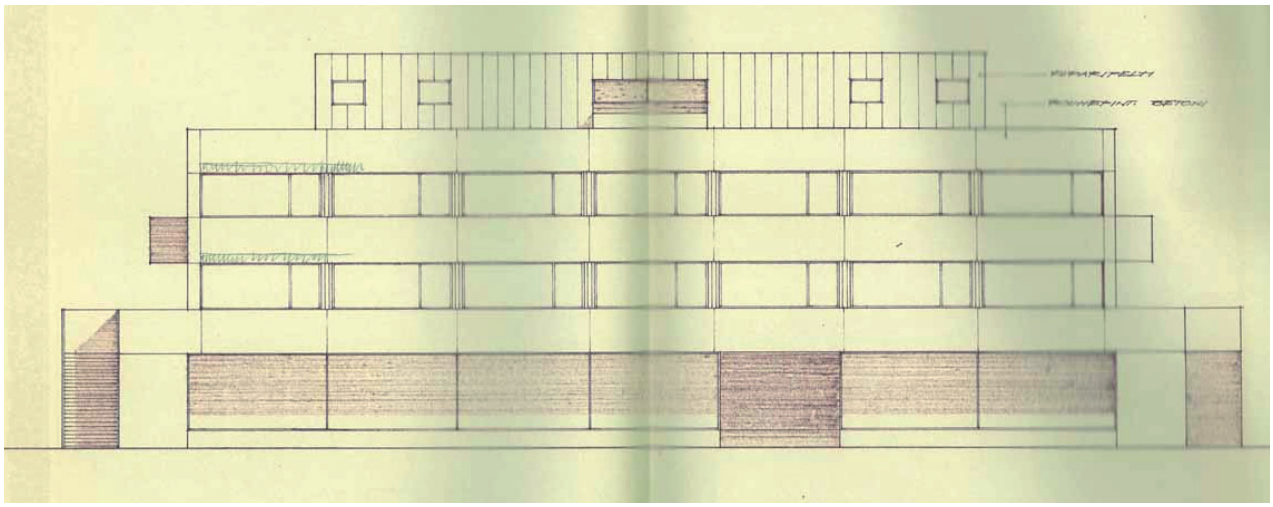

Alla: julkisivu etelään. Vasemmassa reunassa kattilahuoneen piippu ja ajoluiska pihakannen alaisiin pysäköintitiloihin

Keskellä: julkisivu pohjoiseen.

Alin kuva: I-kerroksen pohjapiirros, jossa länsi- ja eteläpuolelle rakennusta on sijoitettu myymälätiloja, luoteiskulmaan pankkisali ja tontin vasempaan reunaan ajoluiska

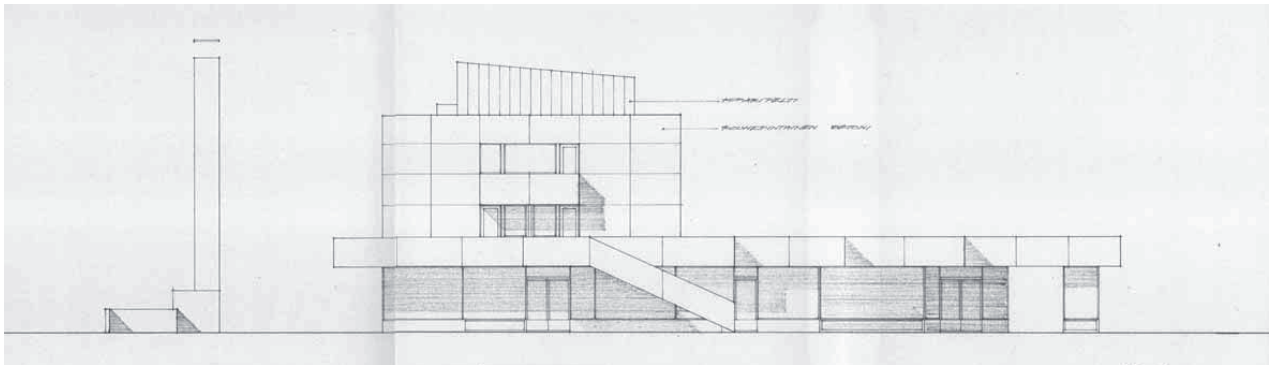

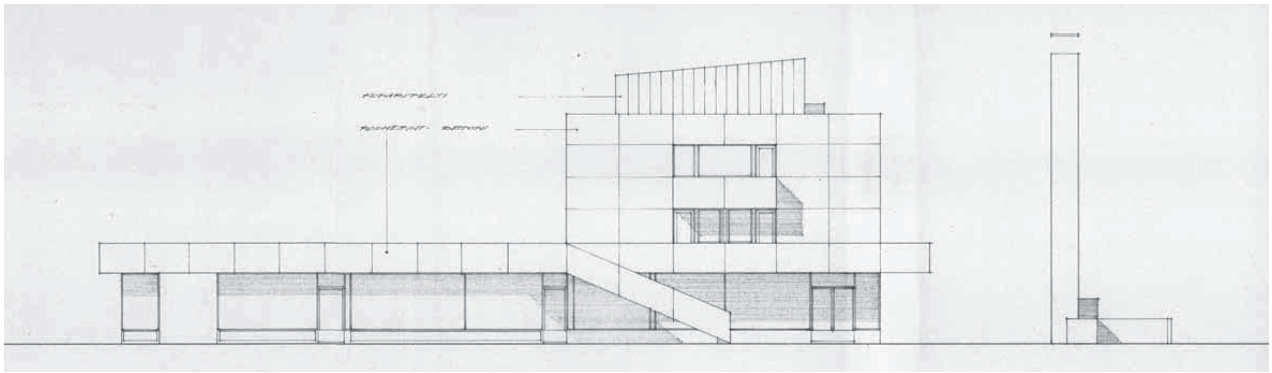

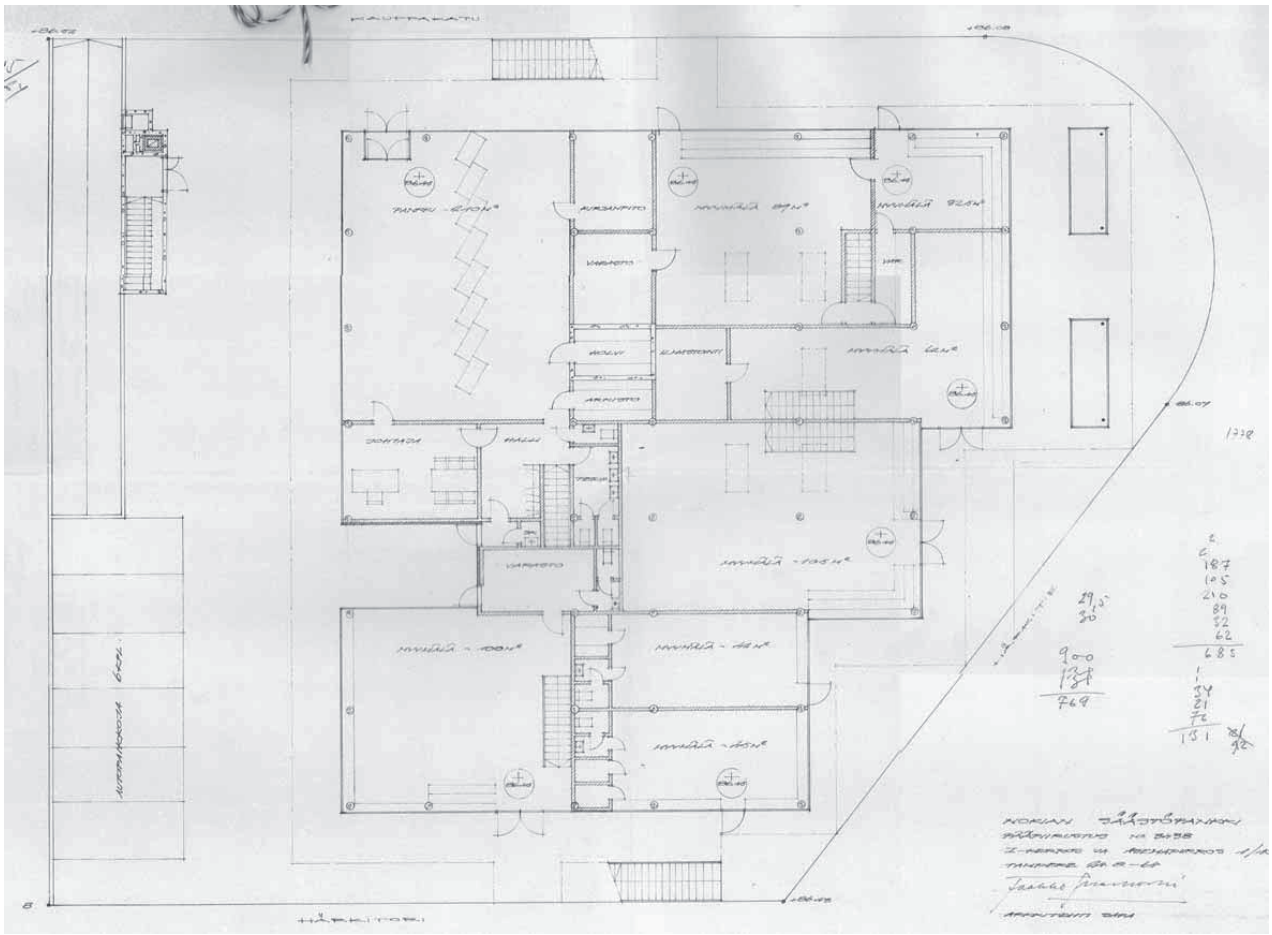

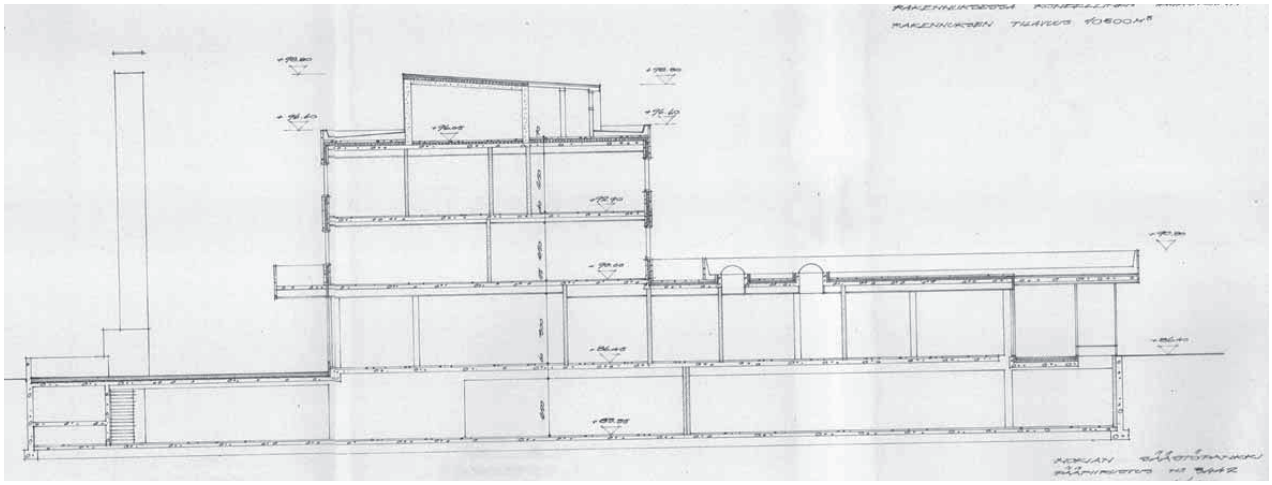

yllä: itä-länsisuuntainen leikkauskuva, oikeassa reunassa Härkitie

Alla:

1. eteläjulksivu ja härkitien suuntainen myymälätilojen porrastus. III-kerroksessa on asuntoja, joiden päätyhuoneis toilla on parvekkeet
2. II-kerroksen ulkokäytävä, josta käynti toimistotiloihin. Kuvasa näkyvät myös alkuperäiset valaisimet
3. länsijulkisivu ja kattilahuoneen piippu
4. entinen pankin sisäänkäynti
5. toimistokerroksen pohja
6. asuinkerroksen pohja

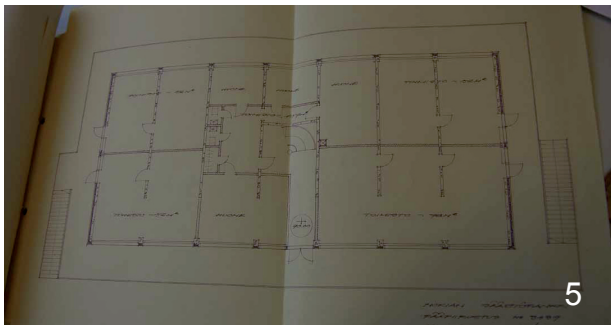

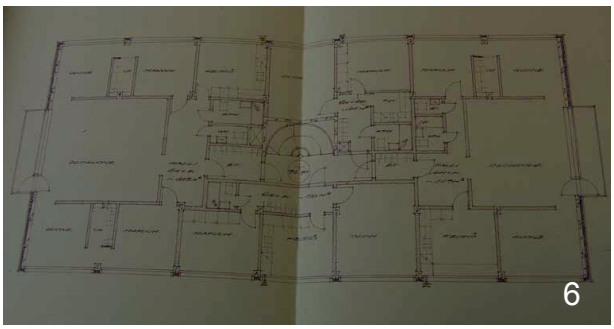

Alla:
1. itäjulkisivun porrastus
2. rakennusmassasta irralliset, katoksen yhdistämät näyteikkunakuutiot
3.liiketila sisältä. Alaslaskettu profiilipeltikatto, jonka syvennyksiin on asennettu valaisimet, antaa ilmavan vaikutelman yhdessä suurten näyteikkunoiden kanssa.
4. porras II-kerroksen toimistotiloihin
5. liiketila sisältä

1

4

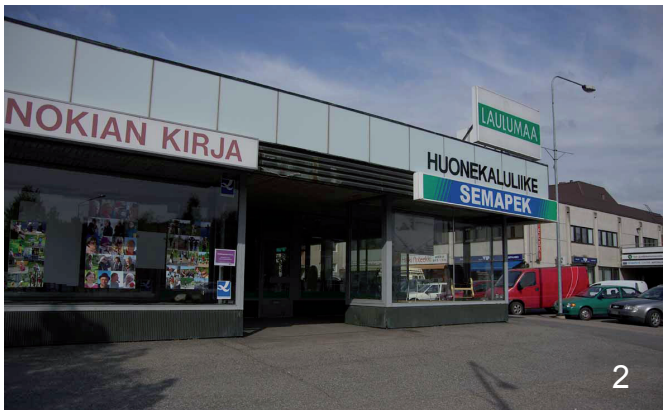

2

5

3

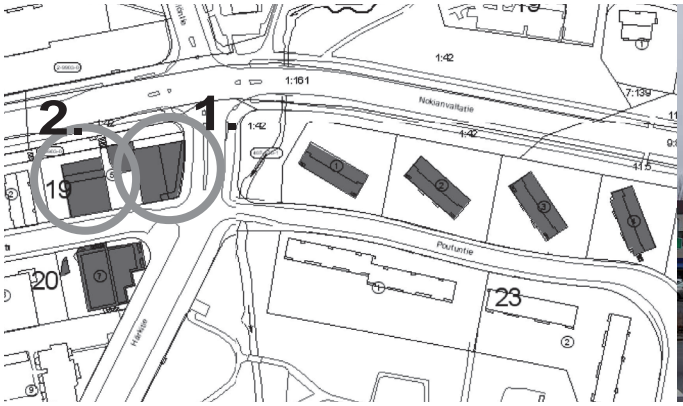

Kiinteistö Oy Poutunkulma

Rakennus 1 (Ent. Asuin-liiketalo T. Pelkonen)

Kiinteistötunnus	1-19-5 (entinen tontti 4)
Osoite	Kauppakatu 8
Peruskartta/koordinaatit	6819189, 24473904 (KKJ)
Nykyinen käyttö	pankki-, liike- ja asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1959
Korjausvuodet	1980-1989
Rungon muoto	suorakaide, johon liittyy autokansi
Kerrosluku	I-III
Perustus	puupaalutus
Runko	teräsbetonirunko, kennotiilimuuraus
Vuoraus	hiekkapuhallettu betonielementti
Katemateriaali	epoksipinnoitettu profiilipelti
Katon muoto	taitekatto
Kunto	hyvä (inventoijan oma arvio, ei perustu tarkempaan tutkimukseen)

Rakennus 2

Kiinteistötunnus	1--19-5
Osoite	Kauppakatu 6
Peruskartta/koordinaatit	6819185, 24473878 (KKJ)
Nykyinen käyttö	pankki-, liike- ja asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1980
Korjausvuodet	1989
Rungon muoto	suorakaide, johon liittyy autokansi
Kerrosluku	II
Perustus	betoni
Runko	teräsbetoni
Vuoraus	hiekkapuhallettu betonielementti
Katemateriaali	epoksipinnoitettu profiilipelti
Katon muoto	taitekatto
Kunto	hyvä (inventoijan oma arvio, ei perustu tarkempaan tutkimukseen)

Kuvaus

Rakennukset muodostavat kahden autokannella yhdistetyn rakennusmassan muodostaman kokonaisuuden. Alunperin Härkitien puoleisella tontin osalla oleva rakennus on ollut kalusteliike Pelkoselle vuonna 1958 rakennettu liike- ja asuintalo, joka 1980-luvulla on merkittävien muutosten kautta uudistettu pankki-, toimisto- ja liikerakennukseksi. Muutosten ja laajennusosan rakentamisen yhteydessä rakennuksen

julkisivuja on muutettu lähes täydellisesti, samoin sisätiloissa on tehty isoja muutoksia. Rakennuksen on suunnitellut lahtelaisen Unto Ojosen arkkitehtitoimisto, 80-luvun uudistuksen laajennuksineen puolestaan nokialainen Jaakko Niemisen arkkitehtuuritoimisto. Tällöin rakennettiin myös betoninen autokansi ja ajoramppi, jolle ajetaan Kauppakadulta. Ajoramppi näkyy lisäksi Nokianvaltatien puoleisessa julkisivussa. Rakennuksiin on myös vuotta 1980 myöhemmin tehty vähäisempiä muutoksia, mm. ilmastointikoneen laajennus ja tallelokeroiden laajennus rakennuksen pohjoispuolelle.

Rakennus 1

Alunperin tämän kolmikerroksisen rakennuksen julkisivuissa on ollut nauhamaisesti sijoitetut ikkunat, joiden välissä on ollut kuparipeltilevyt korostamassa vaikutelmaa. Julkisivumateriaalina on ollut sementtilaatta ja katemateriaalina galvanoitu saumapelti. Julkisivumuutos on vaikuttanut nimenomaan horisontaaliin nauhamaiseen vaikutelmaan, sillä 1980-luvun postmodernien ihanteiden mukaisesti rakennukseen on tuotu pankkirakennusta korostava pylväsaihe, joka jakaa ikkunanauhat pystysuunnassa. Vanhasta rakennuksesta jäljellä ovat lähinnä Härkitien puoleinen sisäänkäynti metallikaiteineen ja ohutrakenteisine katoslippoineen, mittasuhteet sekä kattomuoto. Rakennukseen liittynyt I-kerroksinen myymälä- ja autotal-

Alla piirustuksissa 80-luvun alun julkisivumuutokset ja lisärakennus.
Alla vasen valokuva: julkisivu Härkitien ja Poutuntien kulmauksesta
Alla oikealla valokuva: ote 1950-1960-luvulla otetusta kuvasta, jossa näkyy Pelkosen liiketalo alkuperäisessä asussaaan
Kuva: Saima Lehtioksa / Valokuvaamo Kotivalo

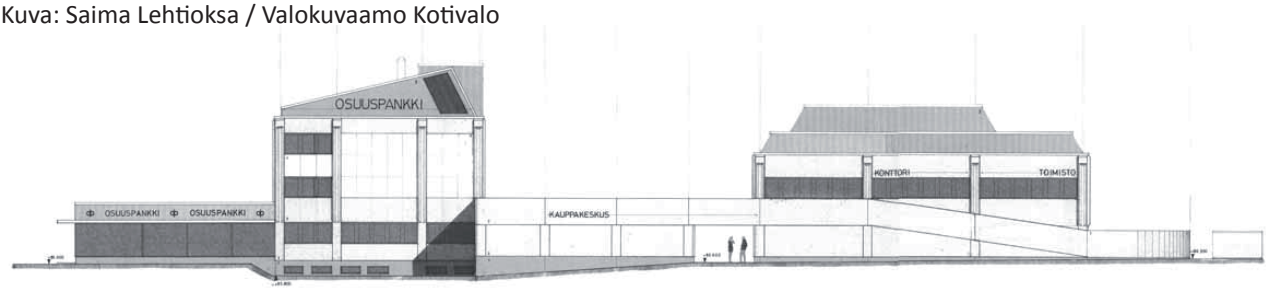

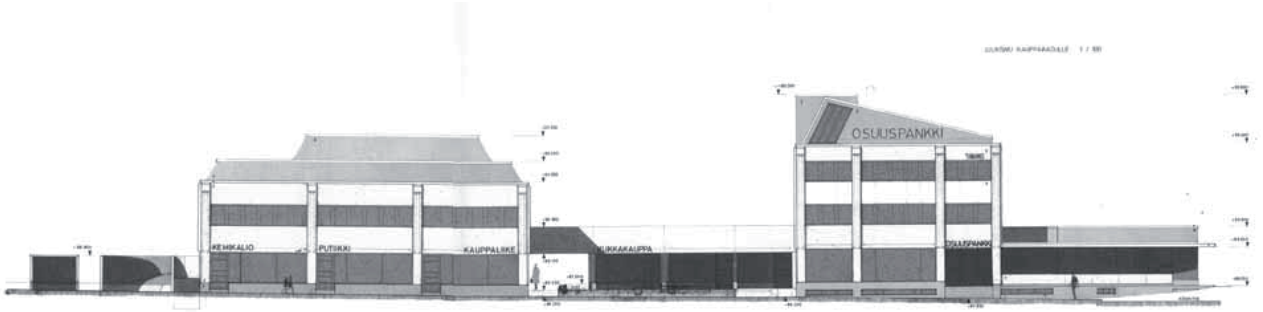

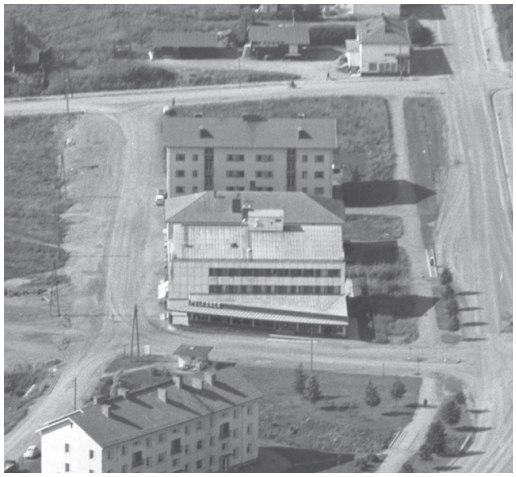

lisiipi purettiin 1980-luvun laajennuksen yhteydessä. Vanhassa osassa alunperin myymälätiloiksi suunniteltu yksikerroksinen osa on sijoitettu paviljonkimaisesti muusta rakennusmassasta ulostyöntyväksi siiveksi.

Rakennus 2

Laajennusosa on yksi kauppakatu 6-8:n kokonaisuutta. Rakennus on kaksikerroksinen, betonielementtipintainen liike- ja toimistotalo, jonka läpi kulkee avoin ostoskäytävä U:n muotoisen kokonaisuuden pysäköintiin tarkoitetulle pihalle. Samoin autokannen alitse on kulku Nokian valtatielle. Laajennusosa edustaa puhtaammin 1980-luvun arkkitehtuuria ja betonielementtirakentamista kuin alkuperäinen rakennus.

1. uusi julkisivu itään
2. vanhajulkisivu itään
3.julkisivu länteen. Ikkunat oli sijoitettu nauhamaisesti ja keskellä tiilinen hormi. Kuvassa myös puretun I-kerroksisen siipiosan leikkaus.
4. ja 5. rakennuksen 1950-luvulta säilynyt katos
6. rakennuksen ensimmäisen kerroksen pankkitila kadulle
7. Kauppakadulle rakennuksen alkuperäisistä piirteistä selkein elementti on kattomuoto

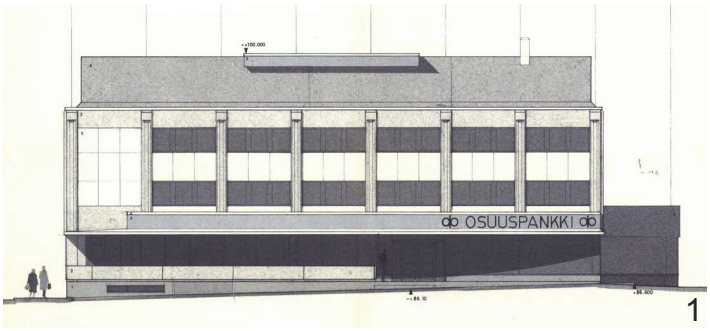

1

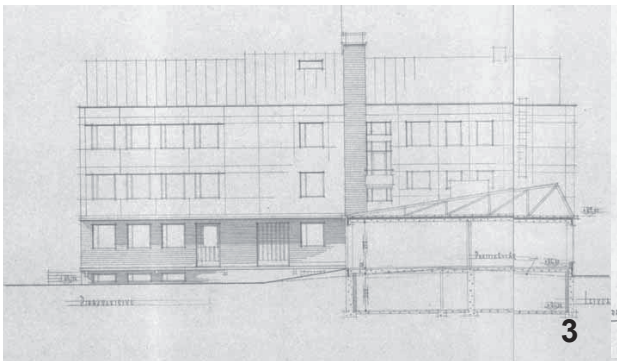
3

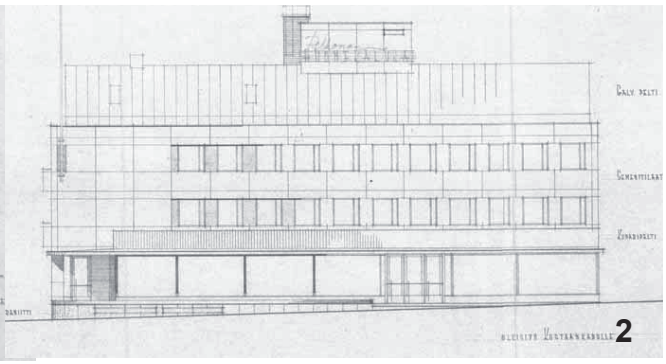
2

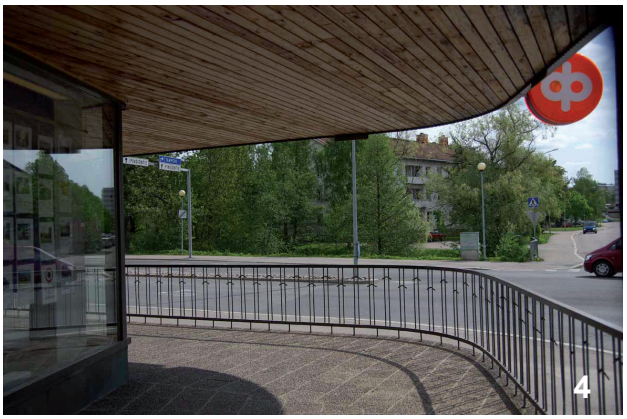
4

5

6

7

Rakennuksen piirustuksista kerättyjä huomioita:

	I-kerros	II-kerros	III-kerros	-I-kerros	ullakko
1950-luku	myymälätilat X3 sivurakennuksessa myymälä ja 2 autopaikkaa	kahvila-baari keittiö, myymälä	huoneisto varasto	näyttely, varasto, sauna ja pukutilat, polttoainevarasto, kattila- ja suojahuone, ruokailutila	ullakkovarastot hissin konehuone
1980-luku	pankkisali, johtajien huoneet, myymälä ja pukuhuone lisärakennus: 8x myymälätila, kahvila, läpikulkukäytävät	toimistot lisärakennus: toimistot, autokansi	toimistot, keittiö, asuintiloja	henkilökunnan ruokailutilat, kokoustila, arkisto, kirjanpitäjän, johtokunnan huone, sosiaalitilat, tallelokero, autokannen alla varasto	toimisto, ilmastointihuone, takkahuone
1989	muutokset: tallelokeroita varten laajennus	pieniä muutoksia tiloissa, laajennusosaan mm. työvoimatoimiston tilat	yleisöpalvelutiskit, toimistoja lisää, keittiö poistunut. Tilat jaettu pienemmiksi		

Vasemmalla kuva laajennusosan läpi menevästä tunnelista, jonka sisällä on ikkunat liiketiloihin
Oikealla kuva länsijulkisivun näyteikkunoista

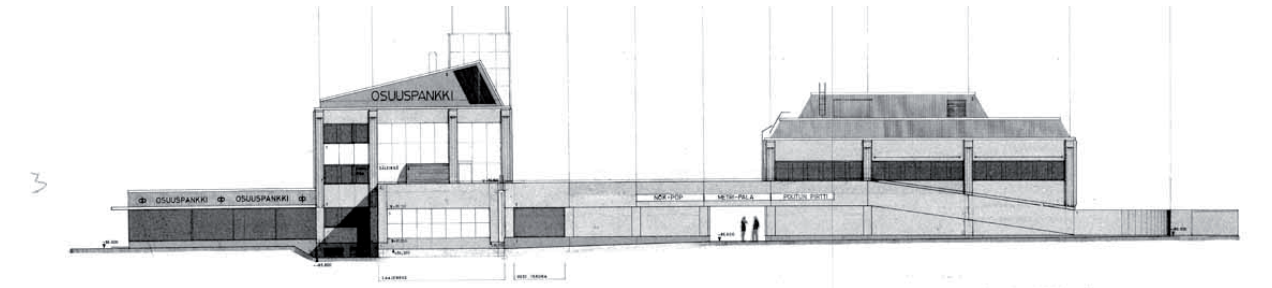

Julkisivukuvat vuoden 1989 muutoksista, joita olivat mm. ilmastointikonehuoneen korostus ja tallelokeroita varten pohjoisjulkisivuun tehty laajennus

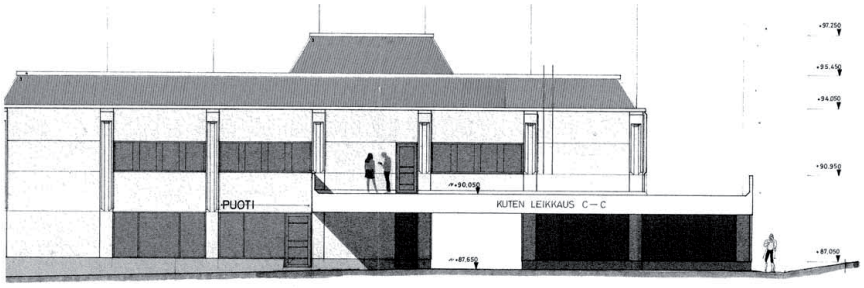

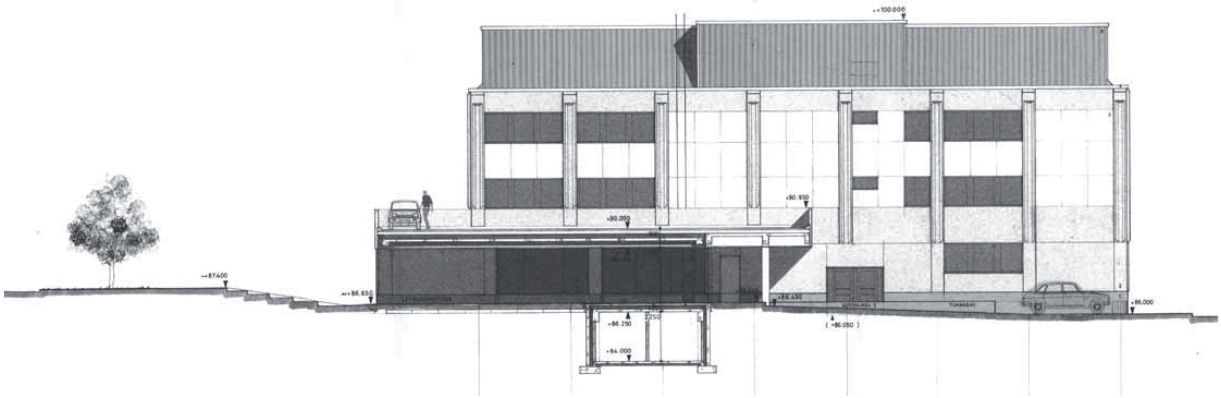

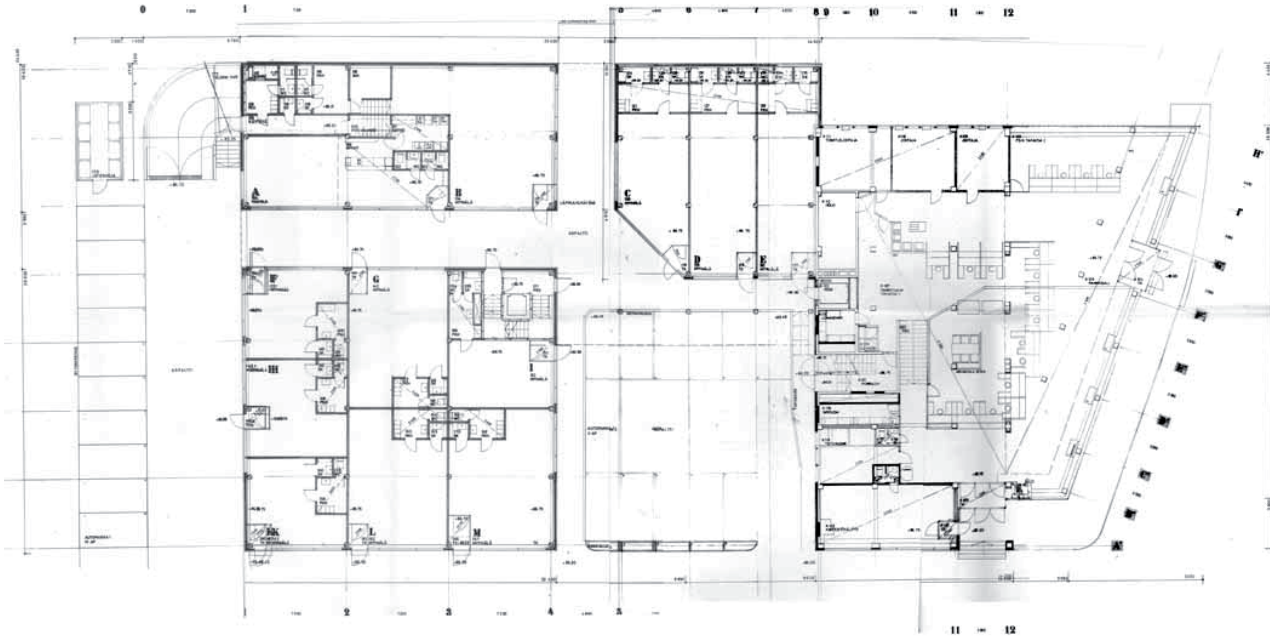

Ylimpänä laajennusosan julkisivu itään, keskellä vanhan rakennuksen julkisivu länteen vuoden 1980 piirustusten mukaan, alimpana I-kerroksen pohjapiirros

Alla vasemmalla rakennus Nokian valtatielle, alla oikealla autokannen kohdalla oleva alikulkukäytävä

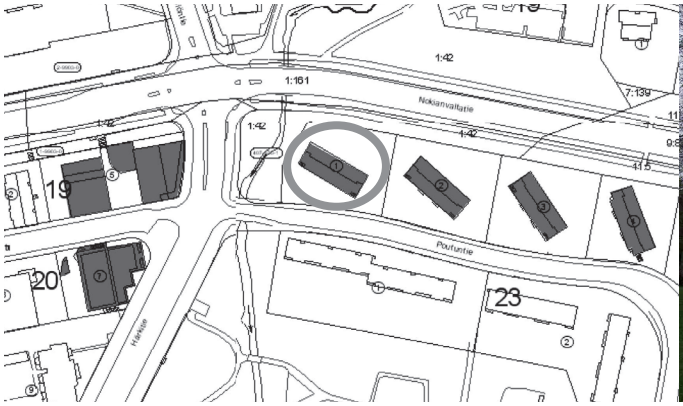

Nokian Vuokrakodit Oy:n asuintalo

Kiinteistötunnus	1-22-1
Osoite	Poutuntie 2
Peruskartta/koordinaatit	6819192, 24474004 (KKJ)
Nykyinen käyttö	asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1950
Korjausvuodet	yksittäisiä pienempiä korjauksia eri vuosina
Rungon muoto	suorakaide lamelli
Kerrosluku	3
Perustus	betonipaalu
Runko	tiili ja kevytbetoni
Vuoraus	rappaus
Katemateriaali	sementtikattotiili
Katon muoto	satulakatto
Kunto	tyydyttävä (arvio perustuuPutunkatu 2-8:sta laadittuun kuntoselvitykseen)

Kuvaus

Rakennus on osa neljän keskenään samankaltaisen lamellikerrostalon ryhmää Poutuntien ja Nokianvaltatien välisellä alueella. Rakennukset on suunnitellut tamperelaisen Harry W. Schreckin arkkitehtitoimisto vuosina 1950-51. Rakennukset sijaitsevat vehreillä tonteilla sijoittuen viistosti suhteessa viereisiin katuihin.

Rakennukset edustavat hyvin 1940-50-luvun vaihteen asuntorakentamista. Taloissa on vaalea julkisivurappaus, valkoiseksi maalatut metalliparvekkeet ja tiilellä korostettuja yksityiskohtia. Perustukset on verhoiltu punaisella kivirouhepintaisella laatalla. Ulko-ovia ja rakennusten keittiökaapistoja lukuunottamatta rakennusosat ovat pääosin alkuperäisiä. Rakennusten arkkitehtuuri edustaa aikansa ihanteiden mukaista yksinkertaista ja tarkoituksenmukaista estetiikkaa, jossa rakentamistapa perustui pitkälti käsityöläisyyteen ja paikalla tekemiseen.

Asuntoja yhdessä kerroksessa on kuusi eli kolme asuntoa rappua kohden. Asuntojen koot vaihtelevat 42 neliön kaksioista 89 neliön 4 huonetta ja keittiö-asuntoihin. Suurimpiin asuntoihin on varattu rakennuspiirustuksissa huone palvelijaa varten. Rakennusmassat ovat suorakaiteen muotoisia ja päädyistään porrastettuja. Isoimmat asunnot on sijoitettu päätyihin. Kaikilla asunnoilla on oma parveke, joiden lisäksi portaikoissa on tuuletusparvekkeet. Näiden kaiteet ovat metalliputkea, toisin kuin asuntokohtaisten par-

vekkeiden. Rakennusten kellareissa on mm. asuntojen varastotiloja, pesutupa, yhteissauna ja mankelihuone.

Poutunkatu 2:n tontti rajoittuu Laajanojaan, joka tuo luonnonympäristöä lähelle keskusta-asumista. Piha-järjestelyt ovat jokaisella tontilla pitkälti samankaltaisia: viistoon sijoitettu rakennus, jonka sisäänkäynnit ovat Nokian valtatien puolella, pysäköintipaikat talojen päädyssä ja nurmi- sekä puuistutuksia vapaa-alueilla. Rakennusten parvekkeet suuntautuvat hyvään ilmansuuntaan, ja ilmeisesti rakennusten pienellä käännöllä joka tontilla on saatu vähennettyä talojen toisilleen aiheuttamaa varjostamista.

Sodan päätyttyä valtio otti merkittävämmän roolin asuntorakentamisen rahoittajana erityisesti kaupungeissa ja taajamissa. Myös Poutunkadun vuokrakerrostalot on rakennettu tällä aravarahoitukseksi kutsutulla tavalla.

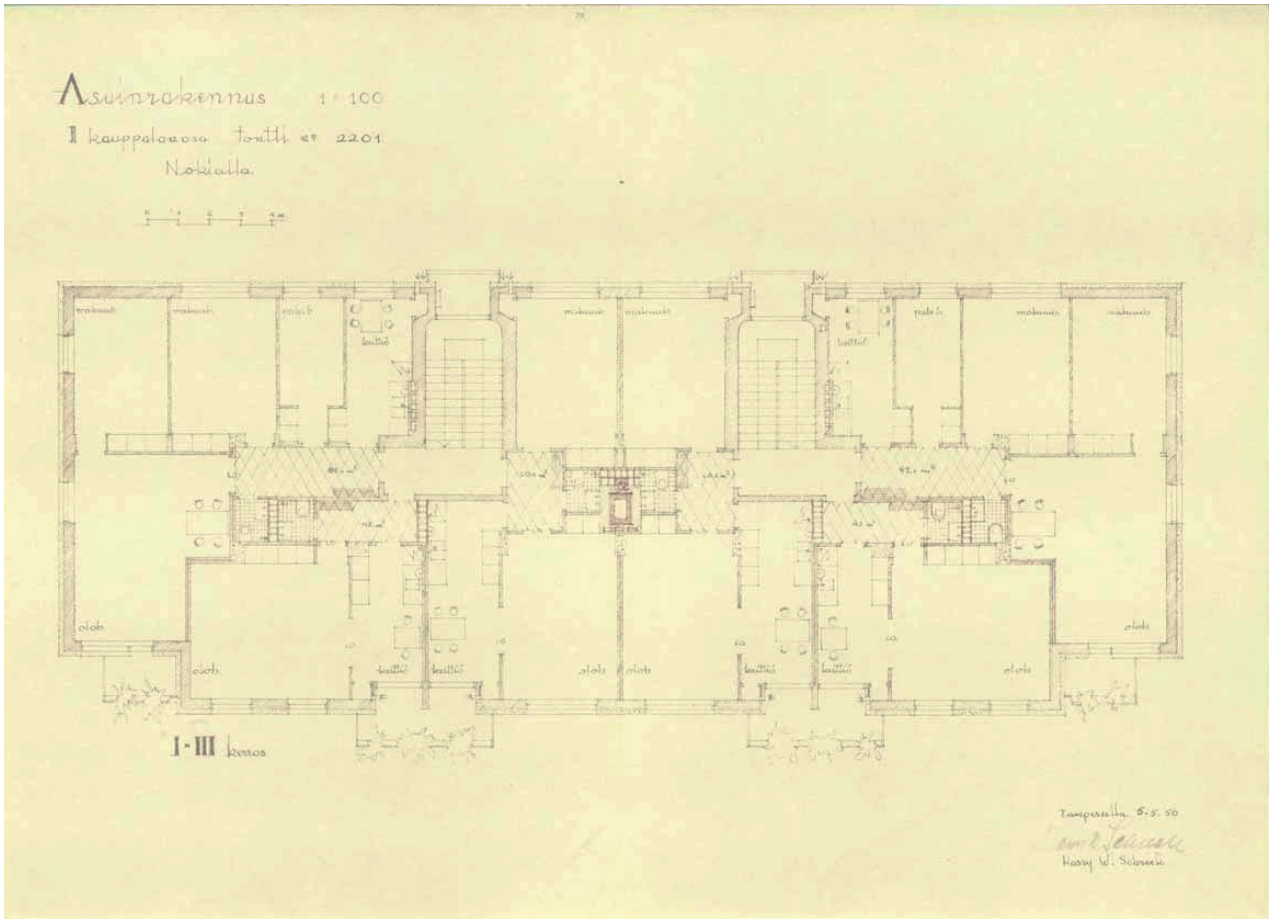

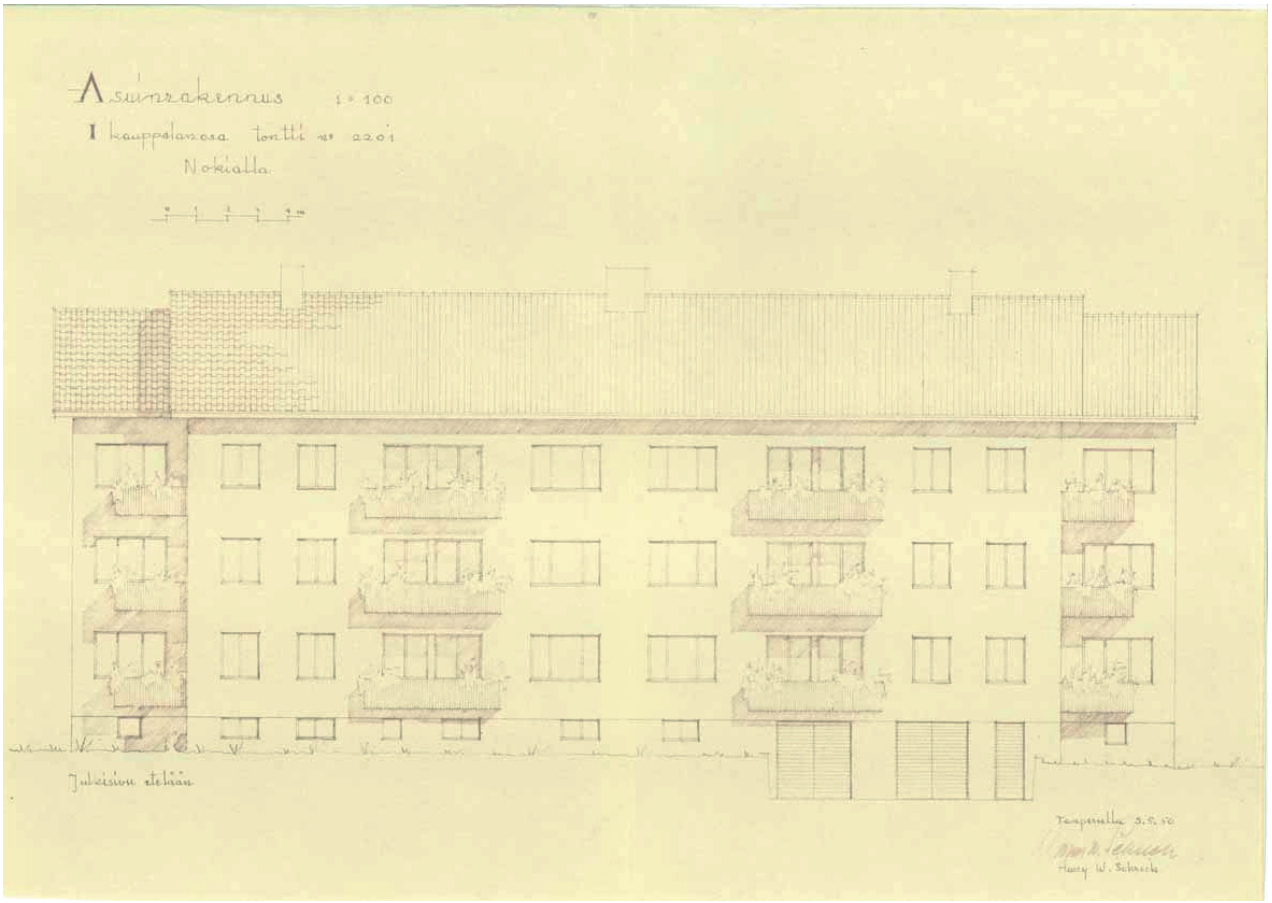

Kuva yllä: I-III-kerroksen pohja

Kuva alla: julkisivu etelään

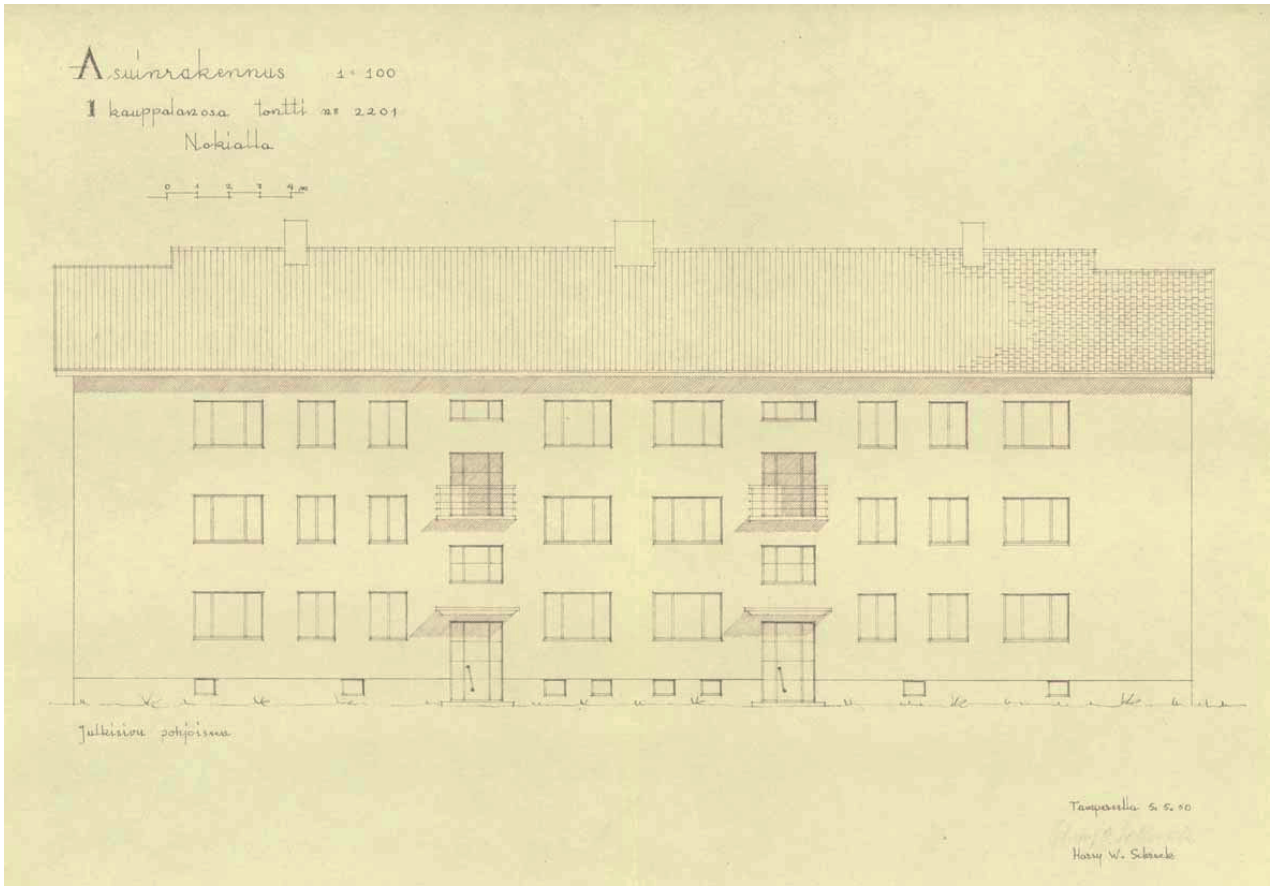

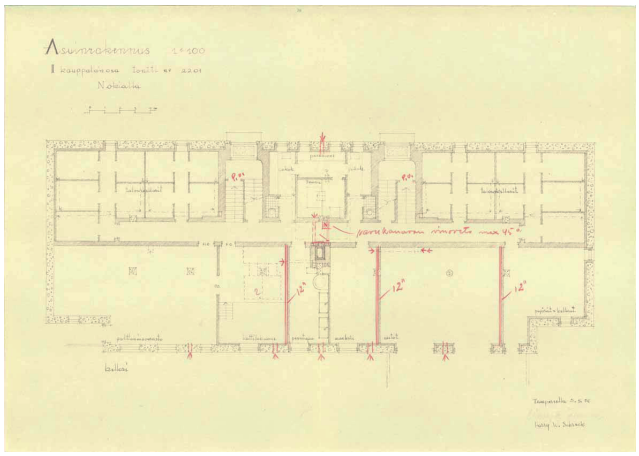

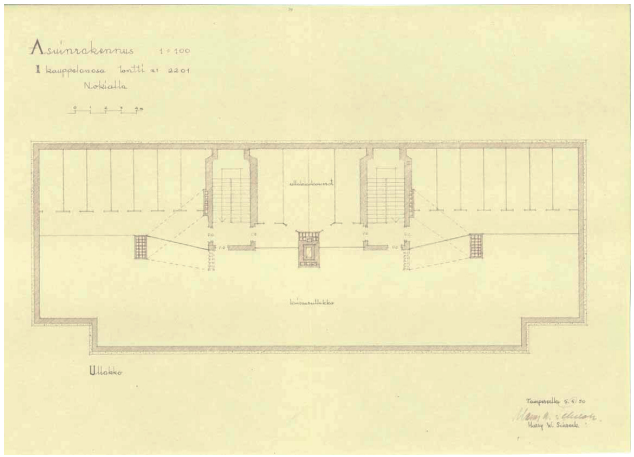

Ylimpänä julkisivu pohjoiseen

Vasemmalla yllä kellarin pohjapiirros ja yllä oikealla ullakkokerros

Vieressä leikkaus ja rakennuksen pääty

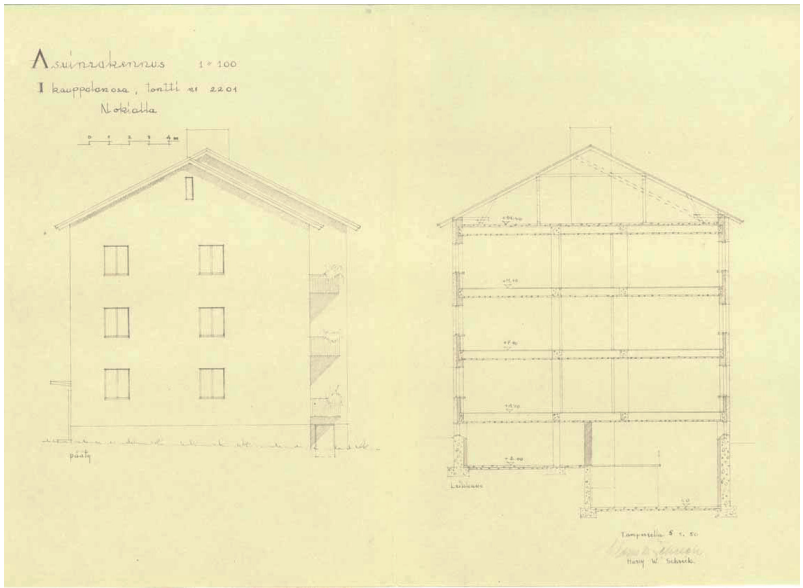

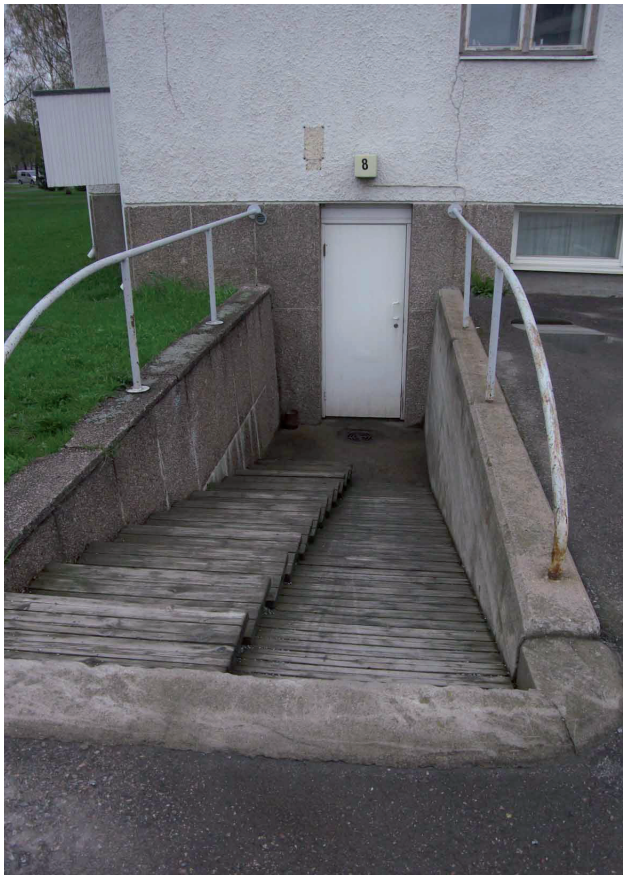

1-3. Poutuntien rakennuksiin on sijoitettu parvekkeita kolmella eri tavalla: päätyjen porrastukseen, osittain syvennykseen keskelle rakennusmassaa sekä tuuletusparvekkeet tiilireunuksella kehystetyiksi syvennyksiksi portaikkojen kohdalle.

Kellareihin on myös suoraan ulkoa sisäänkäyntejä. Osassa on pelkät portaat ja osassa myös luiska. Talossa numero 6 on autosuojaan johtava luiska.

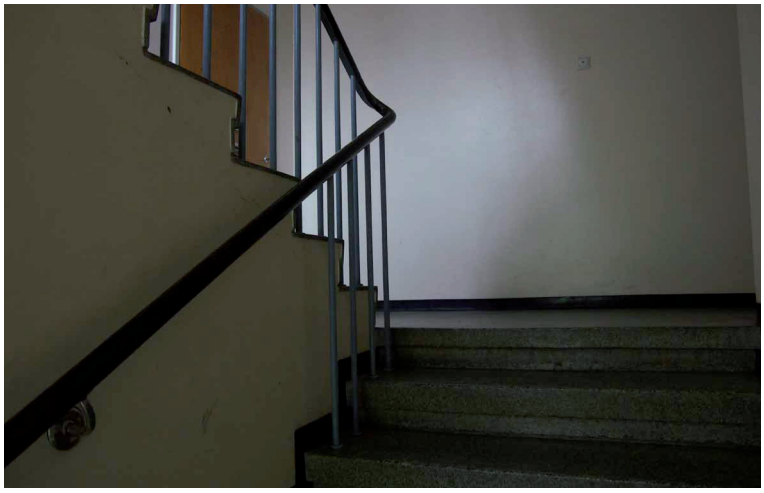

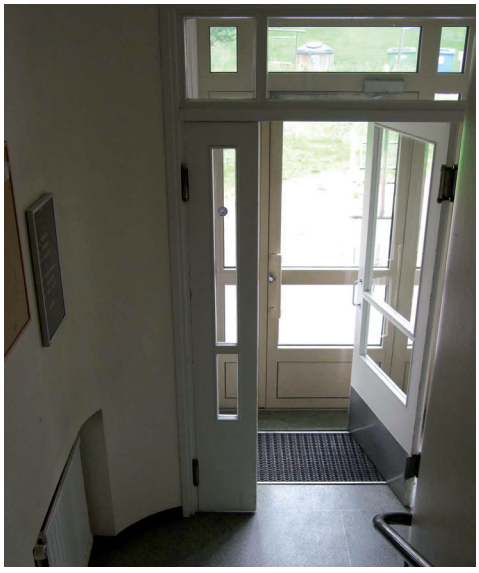

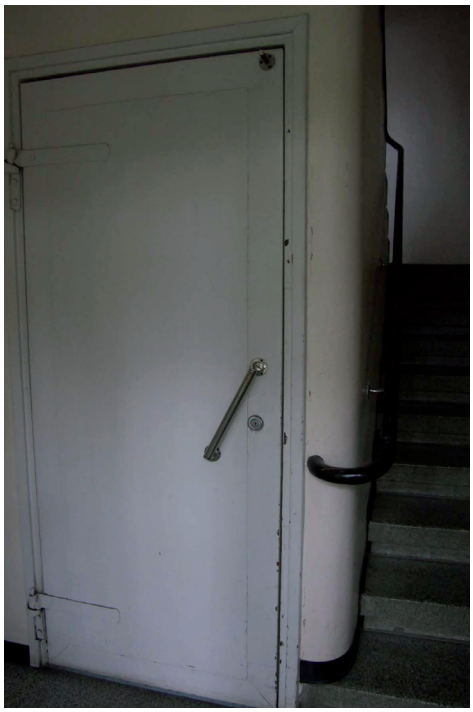

Kuvissa portaikkkojen yksityiskohtia.

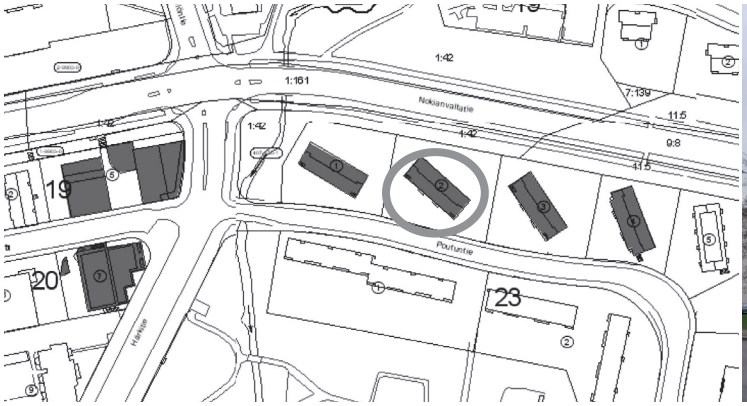

Nokian Vuokrakodit Oy:n asuintalo

Kiinteistötunnus	1-22-2
Osoite	Poutuntie 4
Peruskartta/koordinaatit	6819192, 24474004 (KKJ)
Nykyinen käyttö	asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1950
Korjausvuodet	yksittäisiä pienempiä korjauksia eri vuosina
Rungon muoto	suorakaide lamelli
Kerrosluku	3
Perustus	betonipaalu
Runko	tiili ja kevytbetoni
Vuoraus	rappaus
Katemateriaali	sementtikattotiili
Katon muoto	satulakatto
Kunto	tyydyttävä (arvio perustuuPutunkatu 2-8:sta laadittuun kuntoselvitykseen)

Kuvaus

Rakennus on osa neljän keskenään samankaltaisen lamellikerrostalon ryhmää Poutuntien ja Nokianvaltatien välisellä alueella. Rakennukset on suunnitellut tamperelaisen Harry W. Schreckin arkkitehtitoimisto vuosina 1950-51. Rakennukset sijaitsevat vehreillä tonteilla sijoittuen viistosti suhteessa viereisiin katuihin.

Rakennus sijaitsee toisena Härkitien suunnasta, ja sen rakennussuunnitelmat ovat vastaavat kuin Poutunkatu 2:n. Merkittävin ero on sen päädyssä ennen sijainnut liiketila, jota rakennuslupapiirroksissa ei kuitenkaan ole esitetty. Tällä hetkellä liiketilan näyteikkunoiden aukot sekä uloskäynti on pienennetty muuraamalla ja sijoittamalla kaksi pientä ikkunaa tilalle.

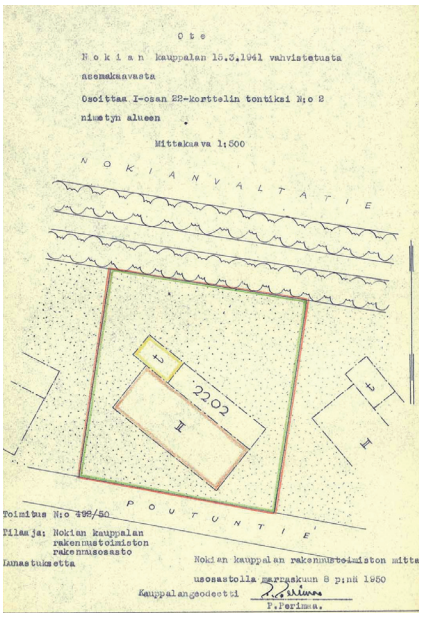

1. porraskäytävän seinissä on pyöristyksiä
2. yhteisparvekkeen kaiteen detalji
3. Poutunkatu 4:n kaksion olohuone, jossa alkuperäiset lasiväliovet
4. näkymät Nokian valtatien pohjoispuolelle
5. kaksion keittiön ovi parvekkeelle
6. kaksion keittiö

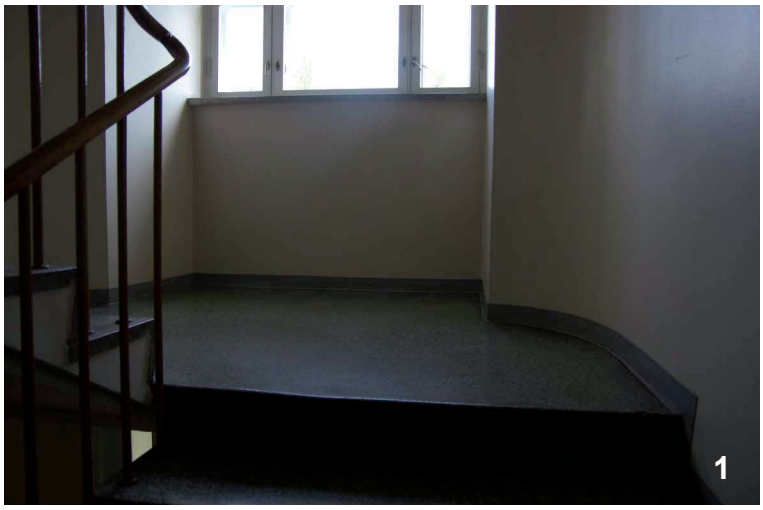

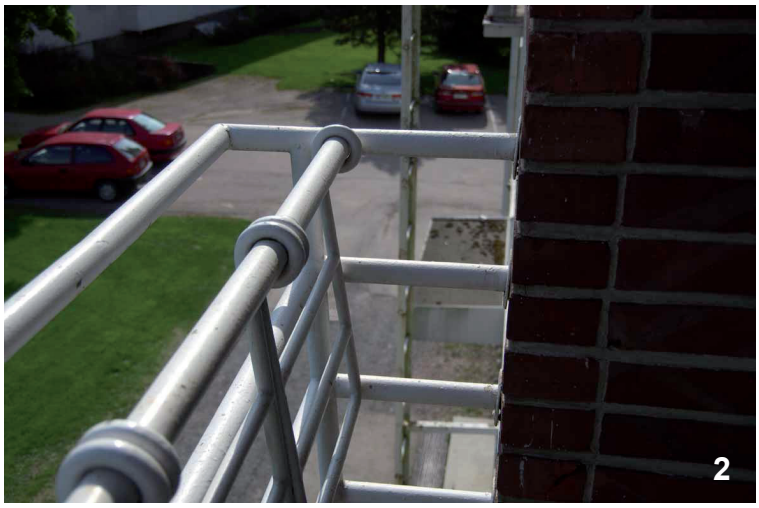

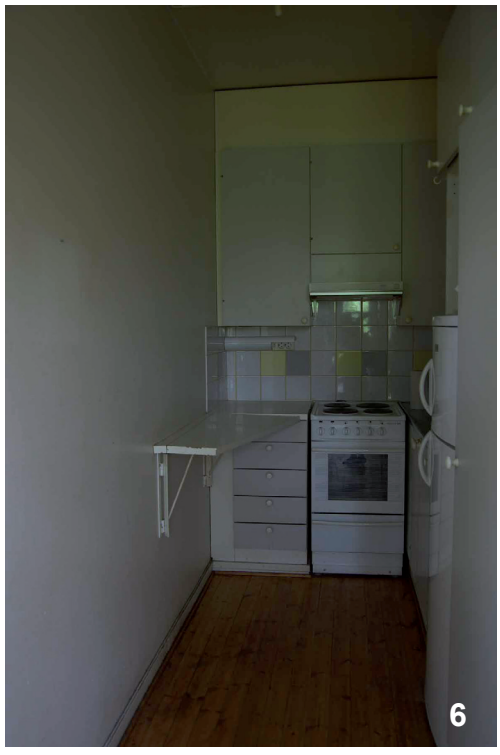

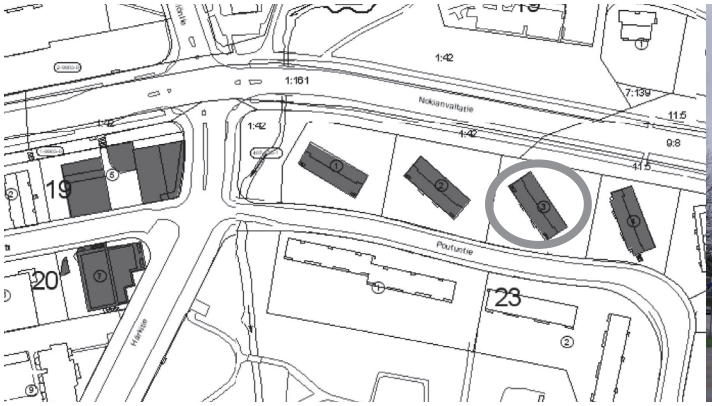

Nokian Vuokrakodit Oy:n asuintalo

Kiinteistötunnus	1-22-3
Osoite	Poutuntie 6
Peruskartta/koordinaatit	6819192, 24474004 (KKJ)
Nykyinen käyttö	asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1950
Korjausvuodet	yksittäisiä pienempiä korjauksia eri vuosina
Rungon muoto	suorakaide lamelli
Kerrosluku	3
Perustus	betonipaalu
Runko	tiili ja kevytbetoni
Vuoraus	rappaus
Katemateriaali	sementtikattotiili
Katon muoto	satulakatto
Kunto	tyydyttävä (arvio perustuuPutunkatu 2-8:sta laadittuun kuntoselvitykseen)

Kuvaus

Rakennus on osa neljän keskenään samankaltaisen lamellikerrostalon ryhmää Poutuntien ja Nokianvaltatien välisellä alueella. Rakennukset on suunnitellut tamperelaisen Harry W. Schreckin arkkitehtitoimisto vuosina 1950-51. Rakennukset sijaitsevat vehreillä tonteilla.

Rakennus on hyvin samankaltainen kahden aikaisemman talon kanssa. Pieniä eroja on esimerkiksi kylpytilojen sijoittamisessa, mutta päällisin puolin talo on yhtenevä muiden kanssa.

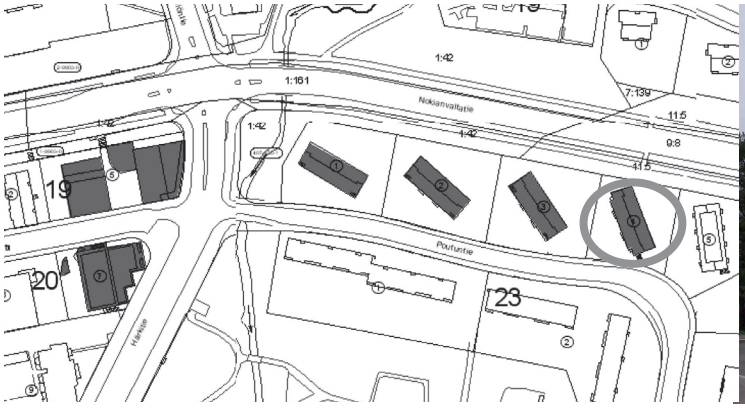

Nokian Vuokrakodit Oy:n asuintalo

Kiinteistötunnus	1-22-4
Osoite	Poutuntie 8
Peruskartta/koordinaatit	6819192, 24474004 (KKJ)
Nykyinen käyttö	asuinkiinteistö
Rakentamisajankohta	1951
Korjausvuodet	yksittäisiä pienempiä korjauksia eri vuosina
Rungon muoto	suorakaide lamelli
Kerrosluku	3
Perustus	betonipaalu
Runko	tiili ja kevytbetoni
Vuoraus	rappaus
Katemateriaali	sementtikattotiili
Katon muoto	satulakatto
Kunto	tyydyttävä (arvio perustuuPutunkatu 2-8:sta laadittuun kuntoselvitykseen)

Kuvaus

Rakennus on osa neljän keskenään samankaltaisen lamellikerrostalon ryhmää Poutuntien ja Nokianvaltatien välisellä alueella. Rakennukset on suunnitellut tamperelaisen Harry W. Schreckin arkkitehtitoimisto vuosina 1950-51. Tämä rakennus on valmistunut kokonaisuudesta viimeisenä ja sen piha ja sisäänkäynnit ovat korttelissa eniten Poutuntiehen suunnatut.

1. yhteissaunan löylyhuone
2. kellarin käytävä
3. pesutupa
4. ullakko
5. kellarivarasto
6. mankelihuone
7.pesutuvan pyykkivaunu

Alla: Poutunkatu 8:n asemapiirros

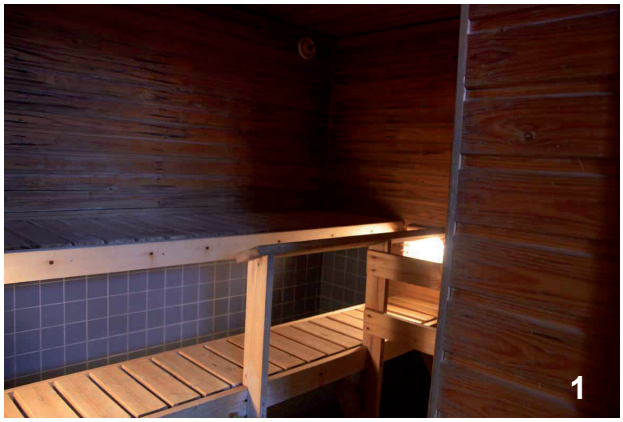

1. ensimmäisen kerroksen 4h+k huone
2. alkuperäinen keittiötiskipöytä varastoituna
3. kivijalka
4. Poutunkatu 8 naapuritalon pysäköintipaikalta
5. 4h+k asunnon olohuone
6. parvekkeen ovi- ja ikkunadetalji
7. 4h+k asunnon keittiö

3

4

1

5

6

2

7

4. Johtopäätökset

Härkitien kokonaisuus

Kauppakatu 6-8:lla ja 5:llä on ollut merkitystä Nokian kauppalan ja kaupungin liikekeskuksen kehitykseen. Liikekeskusta on edelleen 1960-luvulla perustetulla paikallaan ja inventoitu alue on tavallaan kuin porttina tähän kokonaisuuteen sekä osittain kaavoitettu samanaikaisesti. Paitsi korttelialueiden ruutukavamaisuus myös Härkitien orgaanisemmat suuntaukset ovat mielenkiintoisella tavalla huomioitu sijoitettaessa rakennuksia tonteille. Härkitien katukuvaan tällä on merkitystä katutilan muodostumiseen muuten hyvin väljästi mitoitetussa liikenneympäristössä. Kokonaisuutena Härkitien liikerakennukset eivät ole yhtä merkittäviä kuin esimerkiksi Pirkkalaistorin ympäristö, joka kokonaisuuteena on laajempi ja yhtenäisempi.

Kauppakatu 5 on säilynyt pääosin alkuperäisenä ja se edustaa varsin puhtaasti aikansa liikerakentamisen ihanteita. Rakennuksen suunnittelussa on huomioitu paikan luonnetta ja lisäksi kiinnostavia yksityiskohtia, kuten rakennusmassasta irralliset näyteikkunat ja valaisimet. Rakennuksen arkkitehtuuri ja rakennusmateriaalien käyttö edustaa esimerkillistä ja arkkitehtonisesti laadukasta aikakautensa rakentamistapaa.

Kauppakatu 6-8 on matalasta kerrosluvusta huolimatta raskaan vaikutelman antava kokonaisuus kaupunkikuvassa, etenkin 1980-luvun muutosten myötä. Kokonaisuudessa on kuitenkin nähtävissä rakennusaikansa ihanteita toimisto- ja liiketilojen rakentamisessa, kuten liikekäytävät rakennusten läpi, aukiomainen piha tontin keskiosassa, pankkirakennusta korostavat postmodernismiin viittaavat pylväsaiheet, 1970-luvun betonibrutalismiin viittaava julkisivumateriaali sekä ajoramppi, ruutukaavamaisuus ja moduuliajattelu. Kuitenkin johtuen 1950-60-lukujen vaihteessa rakennetusta osastaan, jossa on nähtävissä toisentyyppisten arvojen tavoittelua (nauhaikkunat, keveä katos, yksilöllinen kattomuoto, orgaanisuus ja ilmavuus) ei kokonaisuus vastaa puhtaasti kummankaan aikakauden esimerkillisiä rakennutyyppejä.

Poutuntien kokonaisuus

Poutuntien asuinrakennukset muodostavat keskenään yhtenäisen kokonaisuuden ja ovat osa paitsi Poutuntien myös Nokianvaltatien varren näkymiä. Rakennusten sijainti Nokian keskustassa on kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Poutuntien rakentuminen ja kauppalan laajeneminen liittyvät asutushistorian siihen vaiheeseen, kun maalta muutto kaupunkeihin lisääntyi. Rakennukset edustavat rakennusajalleen läpi Suomen tyypillistä aravarahoitteista rakentamista, arkkitehtuuria, rakennusmateriaaleja ja asumistapaa, siten myös tyypillistä sosiaalista kerrostumaa Nokian kaupungin keskustassa. Rakennukset suunnitellut arkkitehtitoimisto on ollut aikanaan nimekäs ja suunnitellut monia tärkeitä rakennuksia etenkin Tampereen kaupunkiseudulla.

Rakennukset ovat monilta rakennusosiltaan alkuperäisiä, eikä merkittäviä muutoksia etenkään julkisivuissa tai tiloissa ole tehty. Niillä on arvoa myös yksittäisinä rakennuksina, tosin yksittäisenä arvo olisi eri tyyppistä, ts. perustuu rakennuksen arkkitehtoniseen ja paikallarakentamisen tuomaan rakennusperinne- ja käsityöarvoon. Pihojen virkistysarvo ja yhtenäisyys, sekä kokonaisuus yhdessä muiden alueen saman aikakauden orgaanisesti sijoitettujen rakennusten kanssa vastaa metsälähiö- ja puutarhakaupunkiajattelun

ihanteita ja luovat alueesta selkeän kokonaisuuden. Metsälähiöperiaatteita vielä puhtaimmillaan Nokialla edustaa kuitenkin Linnavuoren asuinalue, josta myös löytyy vastaavan tyyppisiä rakennuksia. Poutuntie ja sen lähiympäristö ovat väljyydestään huolimatta Linnavuoren aluetta urbaanimpi ja edustava kokonaisuus korkeine pistetaloineen ja suurine koulurakennuksineen ja samantyyppinen kuin mitä esim. Tampereen Kalevan alue on.

Arvojen suhde tähän päivään

Selvitysten mukaan rakennukset tarvitsisivat huolellista korjausta monilta osin, mikä vähentää niiden tämän hetkistä käyttöarvoa ja asukkaiden asumismukavuutta. Tonttimaan melko tehoton käyttö verrattuna tämän hetken tyypilliselle keskustarakentamiselle ja rakennusten sijoittuminen kortteleissa on haaste ja ristiriitainen arvo nykyisille, yleisesti tärkeäksi koetuille tavoitteille laajentaa kaupunkien keskustoja tiivistämällä ja hyödyntää olemassa olevaa infrastruktuuria.